

A. KAŠARAUSKO LEKSIKOGRAFINIAI DARBAI

J. KRUOPAS

A. Kašarauskas (1821–1882), lenkiškai pasirašinėjęs Kossarzewski, buvo labai plačios erudicijos bei užmojų žmogus ir pasireiškė kaip savamokslis gamtininkas, kraštotoyrininkas, archeologas, tautosakos bei kalbos medžiagos rinkėjas, spaudos darbuotojas ir apskritai didelio masto kultūrininkas. Jis domėjos i lietuvių kalbos savykais su kitomis indoeuropiečių kalbomis, raše apie lietuvių kalbos reikšmę lyginamajam kalbų mokslui, ragino puoselėti bei turtinti lietuvių literatūrinę kalbą, rinko žodžius, vietovardžius, pavardes ir kitokią kalbinę medžiągą ir interesavosi lietuvių leksikografija. Ištremtas po 1863 m. sukilimo į Sibirą, A. Kašarauskas neturėjo salygų pasireikšti lietuvių kalbos tyrinėjimo srityje. Tačiau ir savo ankstesnėmis pastangomis kaupti leksikos lobius, sudaryti rusiškai lietuvišką žodyną ir iškelti kitų žodyninkų atliktus darbus jis paliko reikšmingus pėdsakus lietuvių leksikografijoje, į kuriuos pravartu atkreipti dėmesį.

Domėtis lietuvių kalba, rašyti apie jos reikšmę mokslui ir reikalą kurti tautinę literatūrą A. Kašarauską daugiausia skatino svetimtaučiai kalbininkai, iškėlę lietuvių kalbos reikšmę lyginamajai istorinei kalbotyrai, gausiai naudojė savo darbuose lietuvių kalbos pavyzdžius ir patys daugiau ar mažiau tyrinėjė lietuvių kalbą. A. Kašarauskas seké užsienio lingvistinę literatūrą ir domėjos tais užsienio lingvistų darbais, kuriuose buvo kalbama apie lietuvių kalbą arba operuojama jos duomenimis. Savo lenkų spaudoje paskelbtuose straipsniuose „Znaczenie języka litewskiego w względzie naukowym“ [„Lietuvių kalbos reikšmė mokslui“; jis toliau bus žymimas I]¹ ir „Rzecz o litewskich słownikach i ogólny pogląd na kraje litewskie“ [„Apie lietuvių kalbos žodynus ir bendras žvilgsnis į lietuviškus kraštus“; jis bus žymimas II]² jis cituoja arba mini A. F. Potą, J. Grimą, A. Šleicherį, Bugge, Chavee ir kitus anotato garsius kalbininkus. Ypač jis žavisi A. Šleicherio kelione į Lietuvą, jo lietuvių kalbos mokymusi iš paprastų valstiečių ir Prahoje išleista vokiečių kalba „Lietuvių kalbos gramatika“ (1856), kuri buvo visam lingvistiniam pasauliui pagrindinis veikalus lietuvių kalbai pažinti. Apie lietuvių kalbą ir kitataučių kalbininkų domėjimąsi ja A. Kašarauskas raše: „Jeśli każdemu narodowi, choćby niewiele pretensiemi mającemu do sławy, wolno upotomnić swój język, używając go w literaturze jako cząski od Boga mu danej: cóż dopiero mówić o języku Litewskiem, który w stosunku do tannich nie karlim, ale olbrzymim jest prawdziwe; który śmialo nazwać można Sanskrytem wszystkich języków, ile ich jest nam znanych; który od tąd nie samemu Litewskiemu służyc ma narodowi, ale sądzę, iż nieodbicie potrzebny będzie w nauce dla

¹ Pismo zbiorowe Wileńskie na rok 1859, Wilno 1858, p. 163–175.

² Ten pat., 1862, p. 133–222.

wszystkich Europejskich, anawet Zaeuropejskich oświecęszych ludów? Dziwno jest rzeczą, iż język tak ważny, jeden najszlachet niejszyk w Europie, tak późno poznany został przez obcych, tak mało u nas cenionym jest [dottyhcza; jeszcze dziwniejsza, iż pierwszymi głosicielami jego zalet byli nie Litwini ani Polacy, ale Niemcy nazi sąsiedzi, za nimi Francuzi, Anglicy, Włosi, na ostatku Słowianie“ (I, p. 164). [Jeigu kiekvienai tautai, nors ir nedaug pretenzijų turinčiai į šlovę, galima išlaikyti savo kalbą, vartojant ją literatūroje kaip dievo duotą dalį, tai ką bekalbēti apie lietuvių kalbą, kuri, palyginus su kitomis, yra ne nykštukas, bet tikras milžinas; kurią drąsiai galima pavadinti visų mums žinomą kalbą sanskritu; kuri nuo šiol turės tarnauti ne vien lietuvių tautai, bet, manau, bus būtinai reikalinga moksle visoms Europos ir dargi už jos ribų esančioms apsišvietusioms tautomis. Nuostabu, kad tokia svarbi, garbinga Europos kalba taip vėlai buvo svetimųjų pažinta, kad taip maža iki šiol buvo pas mus vertinama. Dar nuostabiau, kad pirmaisiais jos garsintojais buvo ne lietuvių ir ne lenkai, bet mūsų kaimynai vokiečiai, po jų – prancūzai, anglai, italai ir pagaliau slavai.]

Kitataučių dėmesys lietuvių kalbai kėlė A. Kašarausko patriotinius jausmus, ugdę meilę gimtajai kalbai. Jis darosi bajorijos bei diduomenės pamirštis, niekinamos ir persekiojamos kalbos gynėjas, aukštintojas, perdėtais stengiasi iškelti ją į kuo reikšmingiausią ir garbingiausią vietą tarp kitų indoeuropiečių kalbų. Štai kitoje straipsnio apie lietuvių kalbos reikšmę mokslui vietoje A. Kašarauskas taip išaukština lietuvių kalbą: „...język Litewski, będąc jednym z najdawnieszych i najdoskonalszych, jest najbliższym pierwotnego, a tém samém jakby świętym, rytualnym, zasadniczym dla dalszych. Przewyższa on swą dawnością i pierwotnością nietylko wszystkie Europejskie, ale nawet stary Indijski język, którego wielka liczba pierwiastków jest tylko skróceniem zepsuciem Litewskich radzeni. Same nawet klasyczne, tak słynące w starożytnosci, tak zwołane dzisiaj języki, jakimi są Lacinski i Grecki, mniej mają wartości od Litewskiego“ (I, p. 166). [Lietuvių kalba, būdama viena iš seniausių ir tobuliausių, yra artimiausia prokalbei, o tuo pačiu šventa, rituališka, pagrindinė kitoms kalboms. Ji savo senumu ir pirmumu pralenkia ne tik Europos kalbas, bet ir seną indų kalbą, kurios didelis skaičius šaknų yra tiktais lietuviškųjų sutrumpinimas ir iškraipimas. Pačios netgi klasikinės, senovėje tokios išgarsintos ir žinomas kalbos, kaip lotynų ir graikų, mažiau yra vertingos, negu lietuvių.]

Laikydamas lietuvių kalbą raktu kitoms kalboms pažinti (I, p. 167), žodžių kilmei aiškinti, A. Kašarauskas kartais siejo negiminingus žodžius ir drąsiai kūrė nepagrūstas, naivias etimologijas, nors pats rašė, kad „kas imasi daryti etimologines išvadas, turi remitis kalbos prigimtimi, privalo gerai žinoti pakitimų kelius ir dėsnius, kurie veikė kalbas amžių bėgyje“ (I, p. 170). Savo pažiūromis į lietuvių kalbą ir etimologijomis A. Kašarauskas yra vienas iš „Aušros“ romantiško kalbos garbinimo ir nepagrūst etimologijų pranokėjas. Jis bus buvęs autoritetu kitiems patriotams ir lietuvių kalbos mylėtojams (A. Baranauskui, Pr. Viksvai, K. Kairiui)³.

Toks perdėtas ir naivus lietuvių kalbos kėlimas bei aukštinimas nepatiko vienam kitam lenkų kalbininkui, ypač J. Karlovičiui, kuris savo lietuvių kalbos tyrinėjime „O języku litewskim“ (1875) taip atsiliepia apie minėtus A. Kašarausko straipsnius: „Deja, nei kritikos, nei kalbų istorijos pažinimo nematome nei tame nei kitame p.

³ P. Jonikas, Lietuvių kalba ir jos gaivinimas prieš „Aušrą“. – „Mūsų senovė“, t. III, Nr 1 (10), Kaunas, 1940, p. 25.

K[ašarausko] straipsnyje“ (p. 200). „Iš tikrųjų netelpa galvoje, kaip autorius, kuris cituoja Šleicherį, Potą, Grimą, specialius berlyninius kalbotyros laikraščius ir daug kitų garsenybių, paskelbęs ne kartą visiškai tikrą nuomonę, tuojuo krinta į tokį milžinišką absurdą, kuris ne tik filosofui, bet ir paprasčiausiam mirtingajam neprisisapnuoja“ (p. 195)⁴.

A. Kašarauskas keletą kartų pabrėžia, kad lietuvių kalba svarbi ne tik lyginamajam kalbos mokslui, bet kad ja turi remtis ir Lietuvos istorijos, archeologijos, geografijos ir kitų sričių tyrinėtojai: „Nas Litwinów najwięcej interesować powinny narodowość i język litewski, które rzędze już innych nawet narodowości i języków zajmują najważniejsze miejsce. Dzisiaj bez litewskiego języka obejść się już niepodobna, gdyż najmocniej jesteśmy przekonani, że archeologia, historia, starożytna jeografia, dopóty nie będą miały zasad pewnych i objaśnionej swojej terminologii, dopóki w badaniach naszych nie będzie nam przystępny cały ogrom mowy litewskiej; bo dotychczas istotnie w naukowych naszych studiach, mianowicie etymologicznych, wielkie panuje zamieszanie i nieład; czasem aż litować się przychodzi, widząc jak uczeni z ogromną erudycją mozołają się, robiąc tysiące domysłów tam, gdzie rzecz jest najprostsza i naszemu wieśniakowi do odgadnienia nietrudna“ (II, p. 148). [Mus, lietuvius, daugiausia turi dominti lietuvių tautybę ir kalba, kurios netgi tarp kitų tautybių ir kalbų užima svarbiausią vietą. Šiandien be lietuvių kalbos jau neįmanoma apsieiti. Esame tvirčiausiai įsitikinę, kad archeologia, istorija, senovės geografija tol neturės tvirtų pagrindų ir savo pagrastos terminologijos, kol mūsų tyrimuose nebūs mums prienami visi lietuvių kalbos lobiai. Iki šiol iš tiesų mūsų moksliniuose etimologiniuose tyrinėjimuose viešpatauja didelė maišatis ir netvarka; kartais tiesiog gaila žiūrėti, kaip didelės erudicijos mokslininkai varsta, darydami tūkstantį prielaidų ten, kur reikalas paprastas ir mūsų valstiečiu lengvai įspėjamas.] A. Kašarauskas teisingai akcentavo, kad kalba yra svarbus šaltinis praečiai pažinti ir kad ja reika mokamai naudotis įvairiuose tyrinėjimuose. Tačiau gaila, kad jis ir pats dažnai leidosi į nepagrįstus etimologizavimus, išvedžiojimus, griežtai nesilaikydamas kalbos istorijos dėsių, o labai dažnai vadovaudamas paviršutiniu įvairių kalbų žodžių bei tikrinimų vardų panašumu.

A. Kašarauskui rūpėjo ne tiktais lietuvių kalbos reikšmės mokslui iškėlimas, bet ir jos gaivinimas, ugdymas, lietuviškos literatūros kūrimas. Jis pasisako prieš lietuvių kalbos niekinimą, prieš gėdijimą bei vengimą ją vartoti ir ragina gimtąjų kalbą puoselėti ir turtinti lietuvišką literatūrą: „Tym czasem prosilibyśmy naszych rodaków, aby odrzuciwszy wszelkie przesądy i uprzedzenia, wspólnie siłami brali się do dzieła, w celu pomnożenia naszej narodowej literatury, tak wielkie zapowiadającej korzyści dla ogólna. Przygotowują się już znakomite talenta w literaturze nawet nadobnej tego języka, jakaimi są: np. p. Akieliewicz, panna Proniewska, x. Baranowski, p. Zagoński, p. Malinowski i innych wielu, których niewspomnę. Niemamy zatem powodu narzekania na niedostatek pisarzy i głuw myślących z wyższem ukształtowaniem i pojęciem. Alboż niemamy x. biskupa JW. Macieja Wołonczewskiego, zasłużonego nam p. Symona Dowkonta, x. Ottona Proniewskiego, x. Hieronima Raczkowskiego, s. p. x. Ambrożego Pabreża, którzy w ogromnych pracach, acz w części tylko drukowanych, wiekopomną po sobie zastawując sławę?“ (I, p. 173). [Tuo tarpu prašome

⁴ P. Jonikas, ten pat.

savo tautiečių, kad, atmetę įvairius prietarus ir nusistatymus, bendromis jégomis imtūsi turtinti mūsų tautinę literatūrą, žadančią didelę naudą mūsų visuomenei. Tam ruošiasi jau ižymūs tos kalbos literatūros, netgi grožinės, talentai, pvz.: Akelaitis, Praniauskaitė, Baranauskas, Zagorskis, Malinauskas ir daugelis kitų, kurių neatsi-menu. Neturime pagrindo priekaištui, kad stinga rašytojų ir žmonių su dideliu išsilavinimu bei nuovoka. Argi neturime vyskupo Motiejaus Valančiaus, mums nu-sipelnusio Simono Daukanto, Otono Praniausko, Jeronimo Račkausko, šviesaus atminimo Ambroziejaus Pabrėžos, kurie dideliais darbais, tik dalinai išspaus-dintais, po saves palieka amžiną šlovę.]

Domėdamasis lietuvių kalba, rašydamas apie jos reikšmę lyginamajai kalbotyrai ir kitiems mokslams, A. Kašarauskas turėjo susipažinti ir su lietuvių kalbos žodynais, kurie galėjo būti jam svarbūs šaltiniai lietuvių kalbai pažinti, jos svarbai kalbos moks-lui iškelti. Kokie šios srities darbai buvo A. Kašarauskui žinomi, kaip jis į juos žiūrē-jo ir ko siekė savo paliktais lietuviškų žodžių rinkiniais, kurie svarbūs lietuvių leksi-kografijai, aiškiai matyti iš minėto A. Kašarausko straipsnio apie lietuvių kalbos žodynus. Ten jis nurodo, kokie žodynai reikalingi ir turi būti sudaryti: „Myslą naszą i gorącem życzeniem jest, dzeby ludzie światli, papierający sprawę nauki, przyłożyli się w jakibądź sposób do napisania trzech wielkich i nadzwyczaj ważnych dzieł, a temi są: 1) Dykcionarz pospolitych wyrazów litewskich; 2) Dykcionarz imion osobowych i familialnych; 3) Dykcionarz imion własnych miejscowych chyli geograficznych“ (II, p. 147). [Mūsų mintis ir karštas troškimas, kad mokyti ir mokslą remiantieji žmonės imtūsi kokiu nors būdu parašyti tris didelius ir labai svarbius darbus, būtent: 1) bendrinių lietuvių kalbos žodžių žodyną, 2) vardų ir pavardžių žodyną, 3) tikri-niu vietų arba geografinių vardų žodyną.]

Pirmiausia A. Kašarauskas kalba apie bendrinio lietuvių kalbos žodyno reikšmę ir pastangas ji sudaryti. Iš jo pateiktų duomenų matyti, kas dirbo lietuvių leksikogra-fijos srityje, kokius uždavinius jis kėlė žodyno sudarytojams ir kiek pats galėjo prie to darbo prisdėti. Šios A. Kašarausko pastabos labai svarbios lietuvių leksikografi-jos istorijai, tad pravartu jas ištisai pacituoti:

„Nic tak nie ożywia i nie podnosi wartości martwych pamiątek, jak kiedy w ży-wém słowie słyszmy opowiadania o ich znaczeniu, gdy pajmujemy ich nazwy, z ich pierwszymi bracimy się właścicielami i bliżej poznajemy się z ich językiem. Każdego tutaj na Litwie dobrze pojmującego rzeczy literata najpierwszym i najgorętszym jest życzeniem, aby mieć skarbiec języka ludowego*, to jest, słownik Litewsko-Polski na wzór Lindego. Grimmów lub w guście jakim bądź innym kompletnie wypracowa-ny. Jest wielu już piszących i pracujących w leksykografii Litwinów, [między innymi wymienić musimy pp. Szymona Dowkonta, Kajetana Niezabitowskiego, profes-orów I. W. Juszkiewicza i Ugliańskiego, M. Akielewicza, W. Lwińskiego, K. Dauk-szę, Ks. Mieżytwicza, S. Przyałgowskiego i ks. Juszkiewicza, nie mówiąc już o daw-niejszym księdzu Sywidzie i o zmarłych niedawno słownikarzach, do liczby których przed innemi należał: Szymon Staniewicz, Dyonizy Paszkiewicz, ks. Sutkiewicz domi-ninkan, i ks. Pabréz zbieracz słów botanicznych. Prace ich jednak są częściowile, rozs-

* Do niego nie powinny wchodzić nowo-utworzonych naukowe wyrazy (to powinny mieć swój oddzielnny słownik/ale same tylko z ust ludu wydobyte słowa; bo te tylko stanowią prawdzi-wą własność narodu.

trzelone, niepodciągnięte pod system jedności i tymczasowo od nich ogólnego kompletnego zbioru spodzwiewać się nie możemy. Mamy kilka też lepszych słowników litewskich w niemieckim języku, jak np. Haacka, Ruhig'a, Mielckie'go, ale to też kompendja tylko, z nich bogactwie mowy wyobrażenia mieć niepodobna. Jeśli wyjedzie wkrótce, jak się spodziewamy, drugie wydanie słownika litewsko-niemieckiego Nesselmann'a, będącym mieli zbiór wyrazów cokolwiek kompletniejszy i dosyć znaczny a jednak i połowy mowy litewskiej jeszcze w nim pewno się nie znajdzie. Dobrze byłoby choćby ten z niemieckiego przetłumaczyć na polski w niedostatku obszerniejszego. Oprócz p. Akielewicza, największą nadzieję jako leksykonograf czyni nam p. Stanisław Mikucki, który, przy znanej nam erudycji i żelaznej pilności, posiada znaczny zapas wyrazów i wielką mnogość rozmaitych zwrótów mówienia, tak iż sam jeden, jeśli nie we dwójnasob, to przynajmniej w półtora raza pomnożyć jest w stanie zbiór Nesselmann'a. O! gdybyło ześrodkować daly się w jakibądź sposób te ich szlachetne usiłowania i prace tak poczciwe! Co do nas przy słabości zdrowia i rozbiiciu uwagi na wiele przedmiotów, nie mieliśmy i nie mamy zamiaru padającować się tak olbrzymiej i wyłącznej pilności wymagającej pracy: dla tego zbiory nasze wyrazów, któreśmy w swobodnych chwiliach nagromadzili, nie porządkując u siebie, udzielaliśmy dla przyjaciół i znajomych.

Zewsząd zbiegają się w obecnym czasie najpomyślniejsze wiadomości o usiłowaniach za granicą uczonych, już całych zgromadzeń w celu pomnożenia wiadomości lingwistyczno-słownikarskich – wszędzie ruch pod tym względem i czynność się objawia – nie tylko w europejskich, ale we wszystkich językach całego świata radziby uczeni mówić, pisać i drukować. Potrzebę tę wywołuje porównywanie języków; stąd mnóstwo wychodzi co rok w rozmaitej objętości leksykonów i materiałów do nich, tak iż wiek teraźniejszy chcą już niektórzy nazywać wiekiem słowników. U nas na tém polu mało dotąd zrobiono, a czasby czczerze pomyśleć i zacząć po trósze dorzucać, aby z małego cóć wielkiego zrobić" (II, p. 135–136). [Nieks taip nepagyvina ir nepakelia negyvų paminklų vertės, kaip pasakojimai, gyvi žodžiai apie jų reikšmę, kai suprantame jų pavadinimus, broliaujamés su jų pirmais savininkais ir arčiau susipažystame su jų kalba. Kiekvieno literato čia, Lietuvoje, pirmiausiai ir karščiausiai norai yra turėti liaudies kalbos lobyną,* t.y. lietuvių-lenkų k. žodyną, kaip Lindės, Grimų arba kokį nors kitą, panašiai išsamiai sudarytą. Daug jau yra dirbančių leksikografijos srityje lietuvių, iš jų turime pažymeti p.p. Simaną Daukantą, Kajetoną Nezabitauską, profesorius I. V. Juškevičių ir Uogianską, M. Akelevičių, L. Ivinskį, K. K. Daukšą, kun. Miežitavičių, S. Prialgauską ir kun. Juškevičių, nekalbant jau apie ankstyvesnį kunigą Širvydą ir neseniai mirusius žodyninius, kurių skaiciui visų pirma priklauso: Simanas Stanevičius, Dionizas Paškevičius, kun. Sutkevičius, dominikonas ir botanikas žodžiu rinkėjas kun. Pabrėža. Jų darbai betgi yra daliniai, išblaškyti, sistemingai nesutvarkyti ir bendro rinkinio tuo tarpu negalime iš jų tikėtis. Turime irgi keletą geresnių lietuviškų žodynų vokiečių kalba, kaip antai: Hako, Ruhigo, Milkės, bet tai irgi tiktais santraukos, kalbos turtu negalime pagal juos įsivaizduoti. Jeigu greitu laiku išeis iš spaudos Neselmano lietuvių-vokiečių k. žodyno antras leidimas, tai turėsime šiek tiek pilnesnį ir gana didelį žodžių rinkinį,

* Neprivalo čia jeiti naujai sukurti moksliški išsireiškimai (kuriems reikėtų turėti atskirą žodyną), bet tiktais išgauti iš liaudies lūpų žodžiai, nes jie kaip tik ir yra liaudies nuosavybė.

kuris betgi ir pusės lietuvių kalbos turtų nesutalpins. Neturint kito platesnio, būtų buvę gera išversti nors ir jį iš vokiečių kalbos į lenkų. Kaip leksikografas greta p. Akelevičiaus didžiausias viltis teikia mums p. Stanislovas Mikuckis, kuris, be mums žinomas erudicijos ir geležinio darbštumo, turi surinkęs žymią žodžių atsargą ir galybę visokių kalbos kreipinių, taigi pats vienas gali padidinti Neselmano rinkinių jeigu ne dvigubai, tai bent pusantro karto. O kad galima būtų kaip nors sujungti šias taip kilnias pastangas ir taip dorus darbus! Kas liečia mus, tai dėl silpnos sveikatos ir dėmesio išskaidymo į daugelį dalykų¹ nesiruošėme ir nesiruošiame imtis tokio milžiniško ir reikalaujančio sukonzentruoto atidumo darbo, todėl mūsų žodžių rinkinius, kuriuos laisvalaikiu surinkome, netvarkydami jų, duodavome draugams ir pažystamiams.

Šiuo metu iš visur ateina džiugios žinios apie užsienio mokslininkų pastangas padidinti lingvistines – žodynines žinias, visur šia kryptimi sujudimas pasireiškia tuo, kad mokslininkai mielai norėtų kalbėti, rašyti ir spausdinti ne tik Europos, bet ir visomis pasaulio kalbomis. Ši poreikį skatina kalbų lyginimas; dėl to kasmet išeina begalė įvairios apimties žodynų ir medžiagos prie jų; taip, kad ši amžių kai kas nori pavadinti žodynų amžiumi. Pas mus šioje srityje mažai padaryta, o laikas nuoširdžiai pagalvoti ir pradėti po truputį rinkti, kad iš mažo būtų galima padaryti ką nors didelio.]

Be bendrinio lietuvių kalbos žodyno, A. Kašarauskui rūpėjo ir vardų bei pavardžių žodyno sudarymas. Jis rašo: „Chcąc objaśnić i wytlومaczyć starożytną jakąbać dź nazwę, czy to jeograficzną, czy historyczną, trzeba najpierw szukać imion osobowych najdawniejszych. A tych dawniejszych i pierwotneischzych, nie znajdziemy pewno nigdzie w takiéj obfitosci, jak u naszych Litwinów. Mowa ich jest pomnikiem starym – ale nazwiska jeszcze dawniejsze. Każdemu tedy gruntowne zastanawiającemu się nad starożytnemi pamiątkami, koniecznie i nieodbicie jest potrzebny ogólny zbior nazwisk, litewskich, to jest: dykcionarz narodowych imion własnych, ze wszystkimi odcieniami i synonimami tak historycznych jak i obecnych czasów. Korzyści z niego będą ważne i wielkie“ (II, p. 137). [Norint išaiškinti kokį nors senovinę pavadinimą, ar tai geografinį, ar istorinį, reikia pirmiausia ieškoti seniausių asmeninių vardų. O tokią seniausią ir pirmkyščią niekur tiek daug nerasisime kaip lietuviuose. Jų kalba yra senas paminklas, o pavadinimai dar senesni. Kiekvienam pagrindinai besidominčiam senoviniais paminklais būtinai yra reikalingas bendras lietuviškų pavadinimų rinkinys, t. y. liaudies tikrinių vardų žodynas su visais variantais ir sinonimais, tiek istoriniais, tiek dabartiniais. Nauda iš jo bus svarbi ir didelė.] A Kašarauskas perdėtai tvirtino, kad senieji lietuviški tikriniai vardai vaidinsią svarbią rolo viso pasaulio vietų ir asmenų vardų lyginimuose (II, p. 136), ir daug kur nepagrištai etimologiskai siejo nieko bendra neturinčius lietuviškus tikrinius vardus su kitu kalbu panašiai skambančiais vardažodžiais (pvz., *Margis*, *Mylus*, *Rainis* jo siejami su islandų bei vokiečių *Marger*, *Müller*, *Rainer*; II, p. 137–138), Panašiai tikrinių vardų etimologizavimais A. Kašarauskas kiek menkino ir patį vardą bei pavardžių žodyno sudarymo sumanymą, kuris buvo labai svarbus ir aktualus. Kas galėjo imtis tokio žodyno rengimo darbo, kaip jis turėjo būti dirbamas, A. Kašarauskas apie tai nerašo. Jis plačiau ir konkrečiau paliečia klausimą, kieno ir kaip turėtų būti sudarytas trečias jo minėtu žodynu – geografinis žodynas.

A. Kašarauskas pažymi, kad lietuvių kalboje nepaprastai daug geografinių vardų. Kiekvienas upelis, kalnas, bala, lanka, miškas ir t.t. turi savo liaudinį pavadinimą. Visa ši gausi ir svarbi medžiaga turi būti surinkta, tiksliai užrašyta: „Ani na jedną jotę nie godzi się przekształcić nazwiska, ani zpolsczać, ani zruszczać, jak to u nas dla jakiegos niby to uszlachetnienia w metrikach kościelnych i w spisach parafjalnych często napotykać się daje; ale zapisywać tak, jak lud sam siebie wzajemnie w potocnej rozmowie nazywa“ (II, p. 140). [Nei per vieną jotą nereikia keisti pavadinimo: negalima nei lenkinti, nei rusinti, kaip tai pas mus dėl tariamo kilmingumo bažnytiniose metrikuose ir parapiniuose sąrašuose dažnai daroma; užrašyti reikia taip, kaip pati liaudis kasdieninėje kalboje vadina.] A. Kašarauskas konkrečiais pavyzdžiais (Girgžduta, Lukštas, Žemaičiai) parodo, kaip turi būti aprašytas geografinis objektas, koks turi būti atskirų geografinių pavadinimų kortelės ir kaip iš jų turi būti sudarytas geografinis žodynas (II, p. 147). Jis gerai įsivaizduoja, kad tai didžiulės apimties darbas, kurį galima atlikti tik kolektyvinėmis jėgomis. Todėl jis ir apeliuoja į Lietuvos šviesuomenę, būdamas įsitikinęs, kad „rašytojų ir žinovų mūsų krašte nestinga, reikia tiktais paskatinimo, pritarimo ir gero pavyzdžio“. A. Kašarauskas net nurodo jam žinomų bei tam darbui tinkamų žmonių pavardes, būtent: Kontrimas, Ivinskis, Akelaitis, Mikuckis, Griškevičius, Smigelskis, Knapskis ir Juzumavičius (II, p. 143). Dalis paminėtų asmenų, tarp jų ir Kašarauskas, rinko asmenvardžius ir vietovardžius, bet didesnių rinkinių nesudarė ir nepaliko. Reikšmingas pats faktas, kad XIX a. viduryje buvo keliamas bei propaguojamas tikrinių vardų žodynų (vardų bei pavardžių ir geografinių pavadinimų) sudarymo reikalas. Vienas tokijų žodynų pradininkų ir aktyvių propaguotojų buvo A. Kašarauskas, svajojęs ir rašęs apie reikalą sudaryti didelį lietuvių liaudies kalbos žodyną, į kurį neturėjo būti dedami naujai sudaryti mokslo srities žodžiai (jiems esąs reikalingas atskiras žodynas; II, p. 135).

◐

A. Kašarauskas, pats nesiruošdamas imtis lietuvių liaudies kalbos žodyno sudarymo darbo, išrašinėjo, rinko žodžius iš įvairių šaltinių ir mums paliko keletą reikšmingų žodžių rinkinių. Jie svarbūs mūsų leksikografijai ir kalbos mokslui. Keturis jų paskelbė K. Būga publikacijoje „Medžiaga lietuvių kalbos žodynui ir šnekoms tirti“⁵, išskyrus patį didžiausią ir reikšmingiausią žodžių rinkinį – išrašus iš K. Daukšos rankraštinio žodyno (jo rankraštis iki šiol nesurastas), Ivinsko žodžių rejestrą iš Karaliaučiaus biblijos ir A. Kašarausko išrašus iš Hako žodyno (1730). Visi šie žodžių sąrašai (37 lapai in 8°) yra A. Kašarausko medžiagos rinkinyje „Litvanica“, kuris saugomas dabar Lietuvos TSR Valstybinės respublikinės bibliotekos rankraštyne (signatūra RD59). Mes šiuos žodžių rinkinius (išskyrus 1 č) apžvelgsime ta tvarka, kaip jie eina A. Kašarausko rankraštyje, pažymėję skliausteliuose lapų numerius ir a, b raidėmis jų puslapius.

[1.] **Wyrazy Litewskie ze zbioru P. Ivinskiego.** [Lietuviški žodžiai iš L. Ivinsko rinkinio.]:

[a] z Wiekszn [iš Viekišnių].

Šiame rinkinėlyje (32 a – b) ne alfabetiškai surašyta daugiau kaip 200 žodžių (K. Būga minėtoje publikacijoje juos pateikė pagal alfabetą) ir 5 priežodžiai bei partarės. Lietuviški žodžiai paaiškinti lenkiškais, retkarčiais rusiškais arba vokiškais

⁵ „Tauta ir žodis“, kn. I, Kaunas, 1923, p. 334–372

atitikmenimis; kai kur lenkiškai trumpai paaiškintos žodžių reikšmės. Štai šio žodžių rinkinėlio pradžia, pateikiama nepakeista (kaip ir tolimesniuose iliustraciniuose pavyzdžiuose) rašyba.

Isz muzyku iszbiega o bajorun nepawije. — Gràbūs, zręczny, wygodny np. gràbūs kātiłas. — Rítina v. twiega v. àpauga np. ritinà àpriti. Pasziēles isz paczium szaknun. — pratremti przepędzić pratraminti rozpędzić np. puchlinę. — Mûszkieta, muszkiet. Mîrta, mirt. — Banka, łowa, tapczan ir t.t.

Daugumas rinkinėlio žodžių visiems pažįstami, pvz.: apeiti, aprajsztiti, Apsidrumzdes [dangus], apskięteti, atsiklausti, biauribe, bradinis, dajlus ir t. t. Dalis žodžių tarmiškų, žemaitiškų, L. Ivinskio užrašytų iš Viekišnių ar kitur, pvz.: Apenčzui [„vél, iš naujo“] (32b), Burniuoti (23a), bùczinas [„bučius, varža“] (32a), Gòma-rine [„kakariné“] (32b), Graumines [= griaumenys] (32b), Jedimàjtis [„valgis“] (32), Jùodims [„iš kraujų ir plikytų miltų parengtas valgis“] (32a), Kisimas [„kluonas, klojimas“] (32b), Kraukszlaž (32b), Kliurmakas v. Wakartis (32b), Nugis [„dabar“] (32b), Sziurnus [„turtingas“] (32b), Trèmtuwas [„triubica“] (32a), Wepenas [„lúpos“] (32a) ir kt. Kai kur su nuorodomis ir be jų pateikti greta įvairių šnekų bei šaltinių žodžiai (sinonimai), pvz.: Ritina [= rietena], v. [= žiürék] twiega v. àpāuga (32a), Szunēlej v. trajnine (trajnija) trejnina (32a), Užkuris v. anczkurus (32a), Takiszis, tupta, përsieda (32a), Pakała, kuprine v. nügara (32b) ir kt. Kai kurių žodžių gretinimai atrodo nepagristi, nes tie žodžiai, kiek galima spręsti iš kartotekos, nesusiję reikšmėmis, pvz.: Ripsas v. Smögis (32b), Strajpsnis, v. Sziasztajnis, Pantas (32a) ir kt.

Be savų žodžių, randame skolinių iš vokiečių ir slavų kalbų, pvz.: Bile v. barta (32b), Damas (32a), Liambumas (32a), czujnus (32a), Nàrgliti (32a), weczere (32a), Liweruoti (32a), Gòwenas v. gòwedas (32a), ipsas (32b). Vienas kitas žodis, tur būt latviškas, pvz.: Kiupelis, Kipelé (32a). Kartais iš skolinio nurodoma į lietuvišką žodį arba atvirkščiai, pvz.: Szlipkes v. roges (32b), Ūrkstas [vokiečių die Wurst] v. wiedaras (32b) ir kt. Pasitaiko iš kitų šaltinių kol kas nepaliudytu žodžių ar jų reikšmių, pvz.: Banka, łowa, tapczan (32a), Motis [„krikšto sūnus“] (32a), Mote [„krikšto dukté“] (32a), Mágūlas [„daugus“] (36b), Pímpkus, pëmpüs = tułowaty (32b), Prikarsta [?] v. kałada = kloc do ciosania (32a), prikulinis, e = zwabiony, a (32a), pełdienis [pełdienis?] (32a), Zewerna, Zewerīla = gaweda (32b) ir kt. Taigi šiame iš L. Ivinskio nurašytame žodžių sąraše yra įvairios kilmės žodžiai, ne vien iš Viekišnių apylinkės užrašytų. Ar A. Kašarauskas viską ištisai iš L. Ivinskio nurašė, ar kai ką praleido bei pridėjo, sunku pasakyti, nes panašaus žodžių sąrašo L. Ivinskio rankraštiniame palikime, esančiame Lietuvių kalbos ir literatūros institute (F_1 – 640, 641, 649), nerasta. Iš rašybos, iš diakritinių ženklų (ʌ, ʌ, -) žymu tik, kad A. Kašarauskas sekė L. Ivinskio rašyba⁶.

Šio sąrašo žodžiais buvo praturintas didysis „Lietuvių kalbos žodynas“, kuriame randame žodžių, patekusių į žodyną tik iš šio rinkinio, pvz.: Ižis [„upės skardis“] (32b), Mágūlas [„daugus“] (36b) ir kt.

[b] Z Zwingowskiej paraf. [iš Žvingių parapijos].

Šis rinkinėlis (32b – 33a) labai mažas, turintis tik 42 žodžius: Kriauszes = grusze owoce. Pastumdelis leniwy. Krieklus [kréklis] w lachmany ubrany, nedzwarz ir t. t. Iš įdomesnių žodžių galima paminėti: Giwaliuoti (32b), Iklotuwes [„ikapés“] (33a),

⁶ Plg. J. Kruopas, L. Ivinskio leksikografiniai darbai. — „Lietuvos TSR Mokslo akademijos darbai“, serija A, 1(8), 1960, p. 193.

Majtas [„maistas“] (33a), Paszwitas [„šventinis apsirengimas“] (33a), Wazma [= važma? „transportas“] (33a), Zigowas (33a) ir kt.

[c] Z Wiekszn (sekundo) [iš Viekišnių (antras)].

Šis pluoštėlis (33a – 33b) prasideda žodžiais: Jminamas, magacy być wycieranym (o Inie) (32a), apsikiętieti zacierpieć się (32a), Skąjka, szakapa sucha schechła, chuda (32a), Dažiwe wszelka kara farbująca (32a) ir t. t. Iš viso tame yra, iškaitant 4 priežodžius, 48 žodžiai. Daugumas jų visiems pažįstami; dalis žemaitiškų, pvz.: Griaustine (33a) Grustine (33a), Juodwergis (33b) ir kt. Denktlietūwis [„liet-sargis“] (33a), kaip nurodė K. Būga, yra paties L. Ivinskio naujadaras, kurio negalejo vartoti viekiškiai⁷. Bistokles vel swirtes (33b) – pirmasis žodis (bistoklis?) neaiškus ir tik iš A. Kašarausko rankraščiu užfiksuotas.

[č] Wyrazy Zmudzkie najwięcej z okolic Wiekszn, podyktowane przez p. Wawrzynca Jwinskiego [daugiausia iš Viekišnių apylinkių žemaitiški žodžiai, L. Ivinskio padiktuoti].

Šis žodžių sąrašelis (40a) eina po išrašų iš Jumskio žodynų (36a – 39b), bet dėl nuoseklumo mes ji paminėsime pirma, po kitų žodžių iš Viekišnių. Jame 62 žodžiai; iš pradžios: Wōlājn̄s, kielb' ryba. – pagajksztis ožog. Szłatars machajło niezgrabny. Płudunkis trzpiot. Blerbieti. Ałdija wielka izba w Szyłelskiej paraf. i w Hiszpanji. Wałkata, brodiąja ir t. t.

[d] Z Biblii Królewskiej [iš Karaliaučiaus biblijos⁸].

Šiame A. Kašarausko nuoraše (33b – 35a) yra apie 300 žodžių bei junginių su lenkiškais atitikmenimis, kuriuos, tur būt, pridėjo L. Ivinskis, daręs išrašus iš Karaliaučiaus biblijos. Sąrašelis K. Būgos nepaskelbtas, jo pradžia tokia: Erod. 23. Sudagawimas zbieranie, suwaliti zebrać, Szirsllis, Szerszen'. Erod. 25. Aukawimas, aukawima afiera, podarek. Ubszras [obšras] = Barsuk. Skidelis napiersnik, Kauszas, Czasza, Szolele iszgesinanti, kaganek do gaszenia. – Erod. 26. Łausti, haftować. Sudawaditi sprać złeczyć. – Ansele uszko antaba [ausele?] ir t. t. Iš Karaliaučiaus biblijos L. Ivinskis, išrašinėjo, tur būt, retesnius, jam nežinomus žodžius, pvz.: Bingus (35a), Kenkti (34b), Matuoti (34b), Majsztas (34b), Nakwinas (34b), Nuobuoda (35a), Skrejste (35a), Skunda (35a), Swajnis (35b), Tarditi (34b) ir kt.

Kai kurie žodžiai neaiškūs, gal net iškraipyti, iš kitų šaltinių nepažįstami, pvz.: Arbé szarancza (34a), Łausti, haftować (33b), Tāna [= tanas? „patinimas“] (35a) ir kt.

[2.] Słowa rzadsze zesłownika polsko – litewskiego Jumskiego [retesni žodžiai iš Jumskio lenkų-lietuvių kalbų žodynų].

Šis žodžių sąrašas (36a – 39b) įdomus ir svarbus tuo, kad iš jo galima šiek tiek susipažinti su iki šiol nesurastu Jumskio lenkišku-lietuvišku žodynų, iš kurio išrašyta daugiau kaip septyni šimtai žodžių su lenkiškais paaiškinimais: Giałzastis, metal. Wiriszxis, Wiriszkasis męžczyzna – Wiriste, Wiringumas = Męstwo – Wiringas, Twirtas stiprus, męski. – Krauja malkas, męczarnia. – Gurbas, mendelis, mędel. Gudroczius, mędrzec. Terszte Nerszte, Mazgać ir t. t.

Jumskis bus buvęs žemaitis, nes tai rodo iš jo žodynų paimtų žodžių fonetinės ypatybės, pvz.: Skrustai [= Skruostai], sułas [= suolas], Līkas [= liekas] ir kt. Apie

⁷ „Tauta ir žodis“, kn. I, p. 346.

⁸ Žodžiai išrašyti, greičiausiai, iš L. Rėzos Biblijos (1816), kurioje yra daugiausia panasių žodžių.

tai yra rašės K. Būga, skelbdamas A. Kašarausko išrašus iš Jumskio žodyno⁹. Be to, gana žymi dalis žodžių yra žemaitiškų, kas taip pat gali patvirtinti spėjimą, kad Jumskis galėjo būti žemaitis. Štai kai kurie žemaičių žodžių pavyzdžiai: Anczgrāuža (36a), Ingis [„tinginys“] (36b), Lasznis [„lašas“] (37a), Łajtuote [„klijuoti“] (37b), Lugnas (36b), Łagamīn's (36b), Pârda [„pardavimas, likvidacija“] (36b), Pâramtis (37a), sūste [=suosti „rūpēti“] (37a), piera [=péra „périmas“] (39b), Sintis [„du-sulys“] (39a), Trinka (37a), Tumie [=tumē „nuoviros“] (37b), Tâkiszis (38a), Urksztine [„urvias“] (36b), užzandes (38a), Wâgaras (38a), Žiaudriete [„žiaurēti“] (39a) ir kt.

Išrašai iš Jumskio žodyno paskelbti, ijjungti į didžiojo „Lietuvių kalbos žodyno“ kartoteką ir naudojami kaip svarbus šaltinis. K. Būgos buvo praleistas žodis *Busibe*, istnienie (37b), ir jis nepateko į Žodyną. Reikia manyti, kad *būsybė* „būtis, buvimas“ yra Jumskio naujadaras (vertinys). Tokių žodžių galima rasti ir daugiau, pvz.: Rudkasīs = gornik (38b), Wadaute [=vadauti „vadovauti“] = hetmanič (38a), Wadiste Wadowiste = hetmanstwo (38a) ir kt.

[3.] Wyrazy wyjęte rzekopiśmiennego słownika litewskiego na polski Kazimierza Krysztofa Daukszy nauczycielia parafialnej szkoły w Brzach. [Žodžiai iš Biržų parapinės mokyklos mokytojo K. Daukšos rankraštinio lietuvių-lenkų kalbü žodyno.]

Šis žodžių rinkinys (41a – 60b) pats didžiausias, turtingiausias ir reikšmingiausias. Jame yra apie 4.000 žodžių su lenkiškais, retkarčiais rusiškais ir vokiškais atitikmenimis. Jis iki šiol niekur neskelbtas ir yra pagrindinis šaltinis, iš kurio galima siek tiek susipažinti su K. Daukšos lietuvių-lenkų kalbü rankraštiniu žodynu, kuris iki šiol nesurastas. Iš A. Kašarausko išrašų buvo išrinkti žodžiai akademinio „Lietuvių kalbos žodyno“ kartotekai, tik kai kurie per neapsižiūrėjimą buvo praleisti. Tokių žodžių iki L raidės buvo pastebėta keliolika, būtent: Atpentuotie [=at-petuotie (?)] „atsilyginti, atmokéti“] (41a), Baude(a)lis, v. kotas (41b) [= budelis (?)]; Budealis, katmistrz (41b)]; Drožikłas, hebel, strug (42b), Drimbti, deptać, peckać (42b), Eajwis [= eivis „éjūnas“] (43a), Gruža v. Pugžlis (44b), gr'ausmus, grozny (44b), Gredos, dragi (44b), Graudulis, grom (44b), Glajwediti [= gleivédinti (?)], kazáć, pozwolić (44a), Inus, sadź, czać (иheй ross.) (45a), Jiemus, Jiemingas, bierny [= imus (?)] „imblus“] (45a), Klejka v. Klejkea, szkapa (46a), Klumpuris v. Župsnis, szczubiec, szczypta (46b).

Keliasdešimts žodžių (iki L raidės peržiūréjus) pateko į „Lietuvių kalbos žodyną“ tik iš A. Kašarausko išrašų, pvz.: aplus (41a), Avgstivapautie [=aukštivapauti] (41a), Ázar't'os (41a), Be(a)de(a)las (41b), bluvus, i (41b), Błodus (41b), Bumuo (41b), Dawingas arba Davus (42a), Digitisi (42a), Drunga (42b), Dukłus (42b), Dułbeti (42b), 'D'ugis [=džiugis], trijūnf (43a), Gajwulis (43b), Gama (43b), Gavžea (43b), Geadulus (43b), Gimdituwe (44a), glibti (44a), Globstas (44a), Gre(a)tas (44b), Griblaužis (44b), Gribsztas (44b), Gr'aūžinas [= griaūžynas] (44b), pagrimti (44b), Grižalas (44b), Junkłas (45a), Juot, Juoteasgi (45a), Keavelis (46a), Kewealu(o)ti (46a), Kewelauti (46a), Kibal'a (46a), Kimbeti (46a), Knaukšeti [= kniaukšeti] (46a), Komiti (46b), Kuwisi (47a) ir kt.

⁹ „Tauta ir žodis“, kn. I p. 352–354

Kadangi K. Daukša buvo rytičias, tai išrašuose iš jo žodyno pasitaiko rytičių šnektą žodžiu, pvz.: Birgintie(a) [= birginti „taupyt, šykšteti“] (41b), Blindus, i (41b), Blodetie [= blodeti „savavialiauti, ištvirkauti“] (41b), Bu(o)ngus (41b), Du-kanas (42b), Dr'ukseti (42b), Ekstus (43a), Galwokas (43b), Gars'uoti (43b), Gie-suoti [= gėsuoti „labai noréti“] (44a), Girdalas (44a), Gleboti (44a), Glitea [= glitē „snarglys“] (44a), Grenea [= grienė „plėvė, sluoksni“] (44b), gribštauti (44b), Grinda (44b), Gun'oti (44b), Gudas (44b), Kajrinti (45b), Kauksoti (45b), Kleajoti (45b), Keapszeti (45b), K'austi (45b), kikoti (46a), Kibinea [= kirbynė] (46a), Naj-guris (44a) ir t. t.

Pasitaiko žodžiu iš senų raštų, ypač ir K. Širvydo žodyno, pvz.: Gintuwea [= gintuvė „tvirtovė“] (44a), gidituvea [= gydytuvė „ligoninė“] (43b), Kiekibea [= kie-kybė] (46a) ir kt.

Dėl išrašų iš K. Daukšos žodyno turtingumo, įvairumo ir svarbumo pateikiame juos ištisai iki L raidės, kad šio reikšmingo žodyno dalis būtų prieinama kalbi-ninkams ir išliktu būsimoms kartoms.

[41a] Ag, wszak; Ag ir nugi przypominam sobie – ,Agaras, orzech wodny – Ajl'a, rząd, linija; Ajman, niestety! Ajmana, rozpacz; Ajmanūtie v. ajman'otie rozpaczac; ajmaningas rozpaczliwy – Ajris, ajer tatarek – Ajrinas v. ajrine(a) ajernik; Ajrinis, e(a), tatarkowy; – Alnis (z Alinis) jelen Alne(a), Iannis – alitie, hasać; alijimas, hasanie. – Almetie atmejaw almu(o), sączyć się, cieć powoli, przeciekać; almejymas, sączenie się, przeciekanie. – Ałudis, piwne naczynie; Alwenikas, nalewka do rąk. – Amalas rdza – Anaj, zaś. – anot, według. – aplomis, zby-tecznie, nader. Aplumas zbyteczność; apłus, zbyteczny. – aprit'naj v. skirimaj. – Apuszaj, wypustki. Apvalajnis, okrąglak – Apví'd'a czytaj apwidzia, chmielnik. Isara, lemiesz arbagi, arbag, alboż. Ardwa, przestrone – paardwau, rozpostrzeniem się; ardwtie ardwu(o), ardve-jau, stać się przestrонnym. ardvtie, ardvinu(o), ardvinau, rozpostrzenić; ardvide(a) przestrone-ność; ardvuma, przestrzeń; ardumas, przestwor; ardus przestronny, obszerny, przestworny, powolny. – Armide(a)ris v. ermide(a)ris. – Arunda v. pasumda. Asis, skrzyp lesny. – asiuklis, skrzyp wodny. – Asz, aszen, aszenaj, ja. – Aszeris, okun. – Aszis, oś, sążen drzewa asztonelio (rio)pas, osmioraki. Atasieja, otosa lub odosa. Atpetuotie atpetuoju(o), atpetavav, adwdzie-czyć, odnagrodzić, odpłacać. Aturietis, lm. aturie't'aj, jarka, jara pszenica. Avdaklas, płotno. Av-dra, ból z swierzbem; Awdretie avdr'uo avdrejav, boleć z swierzbem; Nieavga, karzel. Avgstinis, wierzchik dymnik. Avgstivapas; grubijanin; Avgstivapautie v. augstivapautie, grubijanin. – Avgus, bujny. – Avka, ofiara. – Avme(a)n'utie, nuoju(o), niavav, rozpaczac; aume(a)niotie nioju(o), niojav, rozpaczac; awmeniawimas v. aumeniojymas rozpacz. – Avmuo, me(a)ries rozpacz, zgryzota. – Avrie, ówdzie; Anavrie, tam dalej. Ażar't'os, na ustroinni. – Badamiris chor-łak (cnf Balamir) [41b] Bajle(a) v. bajme, bojoźń. Bajlingas v. baimingas, bojazliwy, lękliwy. – Bakanas v. kiepas, bochen. – Barbtie, barbietie brzęczec. Barbintie brząkac; barbymas, barbie-jymas, brzęczenie. Bav v. jaj. – Baude(a)lis v. kotas. – Bawze(a) v. gavze(a) v. gałwa. Be(a)de(a)las rzecz wykopana (cnf. Bdelium); be(a)stie, kopać; bedejas kopacz; be(a)diklas, kij do kopania. be(a)-diklis robotnik a czasem kij do kopania. Avksilas, złoto malarskie. Benj, i (?) Be(a)rg'żel'sas v. bergż-'d'as, jałowy. Biła, sprawa. Bilaviete(a), grod. Bimbetti, krępieć. Bingti, trawić, bić. Prabanga, prabingte(a), zbytek. Bjngus Bu(o)ngus, straszny, srog. – Birgintie(a), używać oszczędnie. Birginy-mas, używanie oszczędnie. – Birže(a) leszcz. – Bizdinietie samopas biegać, pierzchać. Bledis, lm. krzywda 140 p. v. b. – Bleka v. plastake(a). – Bleidnas, błądy. Blinas, naleśnik. Blistie v. tiemti, bliestu, blindav (cnf. blind. niem.). Blistiesi chmurzys się stąd blindžiosi, blindžiausi; prie-blinde(a) arba prieblindis, zmrok; Blindumas pochmurność. Blindus, i pochmurny. – Blistus v. Blindus, pochmurny. – Błodziąj, swywolnie. Błodus, swywolny (bludъ, ross) Blodetie, swywolic ztąd błodu(o), blodejav. – Bluktie, blükstu, blükav cienczeć; išblükys, wycieńczony. – Bluvus, i, wielomowny, godatliwy, rykliwy. – Bradas v. brasta. – Bräuna, krawędz; briauna peylo tylec noża. Brindas, lm. krezy (cnf. Bryndza, nazwisko) Bru(o)du(o)las v. Brindułas, jądro pestka. – Brinktie, brzęknać, pęczniec. Brinkymas, brinkdinimas, moszenie. Brolenas, synowiec. Broma

vel Uonga. Brožtie brozú(o) brožiau, drasnąc, kaleczyć. Brunktas korczyk; Brusas, belka, brus. — Brusgalis, brusgolis, kuntel, knebel; Bruvis vel Un'takis Bružas, front (cnf. nazwisko). Bublis v. Baublis bąk ptak (cnf. nazwisko). Budealis, katmistrz. **Budrus**, czujny, czutki. Bugti, smucić się; pabugys zasmucony v 150. Buginti, smucić. Bujlis, marchewnik. Bukłaj, koniecznie, niebędnie. Bukłas, był Buklus, stały. Burkla, bytność, dziedzictwo. Bumeanis vel Bumuo, obecność, (bydło). Bu(o)nda, obrywka. Bundinikas obrywki mający. Bunditis, mieć obrywki. Bungas v. Wilnis, Bungioti, bungiojau... Burbti, burbstu burbáu, skorupieć. Burbti b'u, b'av, mruczeć; belkotać, beczec. Burbeti, buo, vel b'u(o) bejaw skorupiać; mruczać. Burbejjimas skorupienie, murczenie. Burblienti, mruczeć (cnf. Purplis) — Burbolea, gałka. [42a] Burbul'ukas pyłka. Burdijau, Burditi, nadveręzać. Buris vel gardas, trzoda Buwealis, bywalec, niabuwealis, nebywalec. Dabar dabartel dabartelos dabar't'os teraz; Dabariks't'as, Dabarikstis, Dabartinis terazniejszy. Dagilelis, czyżk. Dagilis, Łopian. — Dal'aj, sztucznie zgrabnie, foremnie, misternie. Dala, dalis, część, szczęście. Dalgea kosa. Dałba, dźwignia. Dargana, niepogoda cnf. Ukana Dargus, brzydkı, plugawy bezecny cnf. **Dargis** nazwisko, Darus vel daringas czynnj (cnf. Darius, imię króla persów) Darmea vel dearnea, zgoda (cnf. Darma, w myth. indijs. (Darva vel dearwa. Davgalis, wiele mnóstwo (cnf. Daugas imię) Davingas arba **Davus** szczodry (cnf. Davi imię narodu). Padauża, hultaj. Deageasis, prochno. Deageas'aj, zgorzelizna, sparzelizna. — Deagu't'us dzieciarz (cnf. Deguczej, nazwanie miasta i osob). Deavineal(r)i dziewięć dziewięcioro-Deavineal(r)opas dziewięciorki. Deavin'olikintas v. deaviniolikis dziewiętnasty. Dejvea, dievea, bogini, Demea znak kożenie; nuodemea grzech występek. Dienadarzis, obora. Dienagalas, zgrzybiały. Dieneti neju(o) nejev, służyć, pracować. Dienejimas, służenie (dniowo) Digitisi, mierzić się, brzydzić się, ckiwo mi. Dikinis, próżniak (cnf. imię histor. Dikeneus). Dilbti, godzić na co czyhać czatować. — dilti piłować się; Dildimas, piłowanie. Dilimas piłowanie się. Dilinti, dildinti, kazać, piłować. Dilis, dyl. Din'a, tykwa, bania. Dilgsieti, Igsia, siejo, bije puls. dilgsterieti, uderza puls. Dilgsiejimas dilksteriejimas uderzenie pulsu. Direanti, dirinti, dirianti, dzigać. Dirgti, dirgstu, dirgau plugawić się, ospecić się. Dirwonas, odłog, dyrwan; Dirva niva, rola. Diwas v. stebuklas v. prajavas. Diwinas vel stebuklingas. Do, da, dar, jeszcze (der niem.). Dora, ład. Doras, zdatny, godny, sposobny, uczciwy. Doribea, zdatność. doristea v. doribea. Dorinti, zdatnym czynić. Doroti, oju, ojau, porządkować, uprzązać. Drajliti, przekłóc drótrem; Drajlis, drót Drajk't'us v. klajdunas, tułacz. Dramasguoti przastawać, mieszać się z kim. Dramasgavimas, przestawanie, mieszanie się. Draug, razem, pospolu Drautinikas, kopijnik (cnf. Velites u Rzymian.) Drautis, drau't'us, (kopija, włocznia. — Drebuwas, paszkudnik. Drebulis, dreszcz (cnf. w myth. litewsk. Drebkulis). [42b] Atodregis, odwilż, odliga. Dregti, gstu, gav. wilgotnicie wilżeć, miększeć. Dregnus v. dregnaj, wilgotno (Dregnus mowisię o miejscu). Drekstinea linta, dranica. Driekti rozciągać. Driežlas jaszczurka. Drigneja, blokot. Drikti, drienku, drikaw płatać się. Drimbtii, mb'u, b'aw, deptać, peckać, Drimblinti, isć niezgrabnie, drimblinieti, chodzić niezgrabnie. Drimbimas deptanie. Drimbliniejimas, chodzenie niezgrabne. Drimbloti, chodzić, wlec się niezgrabnie np. jak niedzwiedź' stąd. rz. drimbłojimas. Drin vel deal, del, dla... Drožiklas hebel, strug. Drožleas heblowiny, stużyny. Drugis motyl. Drugis febra. Dr'ukseti, s'u przemykać się, item dr'ukso, Dr'uksojimas. Drukta(re)jau ju(o), ti przemknąć się. Drumsleas mąciny. Drunga, letnie ciepło. Drungus, letni, cieplawy. Drunuti, ju, jau wątleć prochniec; Drunijumas, wątlenie. Drusus, smialy, odważny bezpieczny (cnf. Drusus imię Rzymskie). Drutaj, grubo, miąższo. drutu, grubo; Drutuma, grubina; drutowność grubość. Duba, chata (cnf. łac. Dubienus pro dominus). Dubl'aj wewnętrzności, bebechy. Duburis, rdzen', srodek drzewa. Dudaunikas, Dudinikas, Dudorius; **gajda**. Dudenti hukac, huczać Dugnis, dno. Padujos, szczałki. Dujoti, dujti, zaczynać slepnąć. Du, dujeaj, dujean, dujeanai, dwaj, dwa **Dukanas** vel sartus ciemno kosztanowy. **Dukas**, głupiec. Dukti głupieć, fixować. Dukinti, isć bez celu. Duklus, dostatny, wolny (o odzieniu). Dukso, stać vel siedzieć bez uwagi. **Dulba** zgrzybialec, ła, zgrzybiały, a. Padulbaw zgrzybiałem. Dulbeti zgrzybieć. dulbinti isć zgrzybiałe; dulbeti, chodzić zgrzybiałe. Dulsoti, stać, siedzieć zgrzybiałe. Duleti, wątlec. Dulejimas, wątlenie. dulinti, isć bez uwagi duliniety chodzic bez uwagi. **Dulis** dynnik. Duloti, migac się, cmic się. Dułojimas, miganie się. Dułsus, ocieżała; duslij, ocieżale; dulsumas, ocieżałosć. Duma, mislis, mustis, mysl. Dunga, odzież. Dungtis, dach. Dungujejis, v. dungiszkas, niebieski; dungujejis w skroconej formie dungujis, są to wyrazy w uroczej tylko mowie używane. Dunkseti, stukać; Dunkstiti, żeby wstawić. Duobas, zrąb. Dubti, dziurawić, wydrążać. duobimas, drążenie, dziurawienie. Paduobis, wadoł. Duolis bez rogów, bezrogi — [43a]. Duołoti duoloti zamiast dwiniety. Duołumas bez — różność. Duongintisi wjeżdzać w las porzez begnia i powały. Duorti,

rstu, rau sowieć. Duosl(n)ibea. Duosl(n)ingas, duosł(n)us, szcedry, hojny Durpale(o)ti, durs-tti, klecic. Durpale(o)imas, durstimas, klecenie. Dusas, dychawica, ochwat, Dużas, duży. Dusulis, duchawica, ochwat. Dwajlini vel dvajliti podwajać Dwajlin(j)imas, podwajanie. Dwa(o)kas, głupiec, nieważny. Dwokinti, nu, nau v. dwakinieti. chodzić bez celu, bez uwagi. Twaras vel dwaras. — Dwearti, rstu, rau, wątłeć. Dweslina, zdechlina. Dwidesi(m), (ms) (mti) mtis dwadziesiąt. Dwikartea, cwelich (dwilinks) Dwiłas, bury, brunatny (cnf. imię rzymskie Duilius.). Dvilikintas, dvilikis, dwunasty. Dwokas vel dwakas (człowiek) bez uwagi, bez celu. cnf. Wokietis. Dwa(o)ki-neti, dwokinti, iść bez celu, bez uwagi; Dwoksoti patrzec bez celu bez uwagi. D^cugis, trijun (Dżu-gas, imię). D'ugulis, wesolek, весельчак Dzida v. ragotinea. Eajbea, zamęt, chaos. Eajbeti, aju (o), ejaw, zamęt czynic. Eajdinikas, stępak (cnf. nazwiska i miejscowości Ejdiniki). Eajgastis, eaj-mas, chód chodzenie. Eajkštea widok, jaw zewnętrz. Eajunas, Eajvis skąd ateajimas, ateajwis, iszeajunas, iszeajvis, przychodzien, wychodzca, emigrant, użeajunas następca, Ealgtisi, giuos, piąć się, pastępowas. Ealgeata, żebrawka. Ealgeatuoti żebrec. Earžti, žu, żaw, rzeć, rzać, Earželas v. Drygontas. Earžymas, rzenie Edrauti, myskowac. Eduo, io (uonies) włośnik. Ekas v. n'akuris niektory. Ekštaj, delikatnie, dbale. Ekštumas, delikatność, dbałość. Ekstus, delikatny, dbały (co do pakarmu bydło, gdy mało wiele gorszy pokorm, wniet nędzieje. (cnf. łac. Sixtus imię; lit Sziks-tas). Em'aw, imu imti v. Jem'aw. — Gabana, brzemień. Gabea(e, ia)nti przeważać, przenaszać. Gajdis, kogut, kur, kokot(stąd kokosz) pietuch. Atsigajeti, ozyć; azsigajeti, zamorzyć się. gajgoti brakować popormem. Gajgojymas, brakowanie pakarmem. Atagaja, odvolę. Gajmurus, chyrlak. Gajmuroti, chyrlać (cnf. Chimera). Gajstras v. gajsras, pozar. (cnf. auśra; auśtra) gajsti, zdychać. Gajszint giwenimu kawęczyć, kumić. Gajślus, sugajślis, mitrega. Gajwałe(o)tisi, ożywiać się. At-gajwaw v. atsigajejaw. Gajvas, element, żywioł (cnf. Chaos). [43b] Gajwulis, nieborak — twór. Gajvus, czerstwy. Gajżus, cierpki, kwoskowaty. Gālwanos, głowki Iniane. Gałwokas kołpak. Gamma, roda przyroda, natura. Gamas, ród; apgamas, znak przyrodzony, znamień przyrodzone; ażgamas zarod. iszgamas, wyrodek; nuogamas, odrodek; użgamas (tevuta, tauta) narod. Gaminti, przygotować; nugaminti, sprawić. Garbus, chwalebny. Gardas, okół, zagroda; apigardea, okrug. okolica. Gardus smaczno; gardu smaczno. Gardumas, smak; gardulis, przysmak, mokry sok do potraw. Gardis v. kartis. Gargalus, ten chrachała, lka Gargti, ... Gargożea, żudel. garneti, skorupiec, nędznieć, grząnąć; garnis, czapla. Gars'uoti, używac zapetytem; gars'avimas używanie czego zapetytem. Garsus głośny, dobrity, sławny, wyniosły. Garsvi'ta v. garstvi'ta, gorczyca, musztarda. Garśva, dzilgiel. Gavbti, nakrywać. Gavdésis, ... (cnf. Gaudeszius nazwę). Gavžtisi, žu'uosi ž'avsi. nachylać się. Gavžea v. galwa. geasti psuci się, stąd pageadas, niecnota, pageada, skaza. Geadeti, nosić żalobę, być w żałobie. Geadejimas, żaloba, noszenie żaloba. Geadułaj, laj, lingaj, żalobnie. Geadułus, łas, lingas, żalobny. Geaduła, geadułea, listea, żaloba. gzegolka pol. zlit gege, gegele. Geabti, stu(o), bav, mdleć. Gealažnikas, kirysnik. Gealta, żółta włóczka; geantis v. gintis. — Gearbti, b'u, b'av, mniemać, utrzymywac. prigearbti, mieć wpodejrzeniu (w myśli). Gear-bimas, mniemanie. Geardas p 14 v. 3, wieś girdałas. — Geardavti, godować (żartować) Geardini-kas frant Gearklugas, gębacz, pieniacz. gearu, dobrze. Gearvea, żuraw (ptak); 2) ruczaj w puszczy. Gebale(o)ti, ju(o), jav. pielęgnować; Gebale(o)jimas, pielęgnowanie (cnf. Gebeleizys. bóg Getow.). Gelas, słodki np. gelas plenas, słodkie mleko (cnf. lot, jells) Geabti mieć suchy ból v. rznięcie. Gealažonis żolzy, żelaza ross. Geluō, geluoniš, żadło. Geras, jagnię v. Eras; gerealis, jagniątko; geringa awis, kotra owca. Geris, ten który pił. Geris, nápoj. Gisti, gistu v. genstu gesav v. ge-sav gasnąć. Gisti, gistu(o) gídav, zaczynać, pieć, spiewać. Geartuvea szynk = gidiuvea, lazaret. Gidi(e)mas leczenie; giedru, pogodno. Giedrus, pogodny (stąd nazwisko Giedrus) Giedrumas, pogoda (pogodność) stąd nazwisko Giedrymas. Giełeas, podlaszczki. [44a] Giesuoti, suoju(o), napierac się (bir'zańska pierwsza osoba odawa (słowa?) czasu teroznjej. wychodzi na łacińskie o np. amo zamiast amu(o) Giesavimas, papieranie się, żadanie. Giesti, gienstu giesav v. geasav, gasnąć. Gietra v. cetra, namiot, tatep Giežti żstu, žav, czuc wstręt. giežimas wstrętność; pagieža ew. 59. wstręt. giežimas, wstrętność. gilu, głęboko. Gilbti — pagilbti 226. ewang. v 27. Gilis, gzyk. Gimdytuvea, dom położniczy. Gimis, portret, herb (osoba) Gimtis, gimtistea, v. gintis, gintistea jak žimkłas i ženkłas. Gintuvas narzędzie opatrzone bronią np. wóz kosami opatrzony. Gintuvēa, baszta do obrony (twierdza, forteca) Gimdituwas łóżko albo krzesło położnicze a Gimdituvea, dom położniczny. Girdalas, wieś. Girinikas, Girnikas, mieszkańców puszczy (stąd Girniki, wies i góra, blisko Kurtowian). Giris, pochwała, Giriszkas pustelniczy. Girkłas, napoj. Girtavav, avnu, avju, uoju, auti, uoti pijaczyc się upijac się. Girtuoklea, pijak, pijanica. Girunas samochwał, lca

(kajp giruno puodas. Gir'us, chełpieńie się. **Giwasakeaj żywica** (cnf. siwaj lit. sok, ciecz) Giwis, owad. Giwomis, żywcem. Giwonis, żywiec; giwoninis, żywcowy; giwulis, żywiołek zwierzątko. **Gizas**, natrętnik; gižti, kisnąć. apgižis, obrzaskowy; Giž(ea)(i)(ie)nti dukuczać, być natrętnym komu; giesuoti v. gizuoti, napierać się; gizawimas v. giesawimas napieranie się, żądanie. Glajvea, śluz, szlam. Glajvedinti, kazać, pozwolić. Glajweti sluznąć, osluznić. Glažnas, glažnus, słaby do pracy, niedotężny. Glébti, bstu, sluznąć. Gleboti, gl'emoti, peckać. glibti, mbu, bay, sluźnieć, nać, stąd glibdinti (cnf. gribas, krumblis). glutu, slizko; glutuma slizgota. Glitea v. sn'urglis. Globtas ochrona. **Głudus** gluotnas, nus, gładki. Gn'užtis, gamulką. **Gnižas**, natrętnik, naprzykrzaniec. gniž|eal|i|ie|nti, uprzykrzacić się byc natrętnym. Gn'usas v. Najguris; **Godas**, chciwy; atsigosti, atsigodoti, domyślać się. Godoti, starać się. Godulis, listea, chciwość, łakomstwo. Gamuris, podniebienie. Goploti, ju/o/, jav, ochraniać, ratować, piastować /cnf. Goplo, jezioro). Goruoti, ruoju/o/, żądać, spieszać, pragnąć; goravimas, żądanie pragnienie, pospiech, spieszanie. Grajstti, stau, s't'av, cokolwiek pojmować. Grajstimas cokolwiek pojmowanie, nibypojmowanie /razu np. zwidzenia lub słyszenia/. Grajtas, przedki. [44b] Graksztas v. gražus. Grasiti, groźić. Gr'audulis, grom; gr'audulinis gromowy; gr'audulinea święta, **grommica** gr'ausmas, grom, grzmot, gr'ausmus, grozny. gr'austinis, grzmot. Graužas, zwyr, kamuszek, kamyczek. Gr'aūžinas/ea/, miejsce żywrowe, zwyr. Gr'ažulis galant, pięknoszek. Gre/a/tus, łączny. Grea'taj łącznie. Greatea, przyległoś. Gredos, dragi, beleczki. Grejimas, kozuch na mleku. Grenea plewka /na/ płynie albo słojełek np. sniegu na ziemi. Gresti, su, bronic, zakazywać zabraniać. Gribea, grzyb. Griblaužis, gap. Gribstas, złodziej małych rzeczy; gribštavti, krasdż małe rzeczy. Grimti, stu pagrimti, weszło wezwyczaj, w mode. **Grinas** u jednych znaczy tłusty, delikatny, u drugich szczupły niedelikatny. **Grinda**, mostowina deska do moszczenia. Grīžałas, dyszel. Grīžułas, koło, wktórem konie cwiczą do biegą. Groti, ju/o/ jav grać /cnf. ross. grać ptak/ Grót, grój, grójav v. Krunk'av. Grosdaj, mater-klasy; Grosdojimas kramowanie; Grosdoti kramować. Grum, /ea/ /i/ /ie/enti groźić, gderać. grumsda, grośba, pogroźka. Grumsdu, groźno, grząsko. **Grunda** v. grinda, mostowina, deska do moszczenia. Grumtas, bryła zeschłej ziemi. — Grusdaj, gruzy. Gruža zwrót. Gruža v. Pugžlis kielb., uk. Gružałas v. grīžałas, dyszel. Guburis. **Gudrus**, dowcipny, chytry. Gudumas nakties, ponurość, srodek nocy. Goletuvea, sypialnia Gułta łóżnica; Gultinikas, łóżniczy **Gumbas**, guz, pewny rodzaj choroby od objedzenia się np. mówią „gumbas nea mego“. Gumbaža, goryczka czerwona czyli żółć ziemska; Gumbingas pełen guzów i wyż wzmiankowaną chorobę mający. Gumbuotas, guzowaty. Gungs'titisi, tausi, v. Kejoti. — Gun'oti, płoszyć; gun'oјimas, płoszenie. Guoba, gabina /drzewo/ **Guōdas**, statek, rozsądek. **Guotas**, bal, kompanija trzoda; Guotea, rydz grzyb /może od poprzedniego wyrazu/ **Gurbas** v. Kutea Gurgždeti v. gurgždeti, skrzypieć. gurinti umykać /zbliżywszy się/ Gurknis, lyk, haust. **Gurklis**, wola broda, podbrodek /stąd nazwisko Gurkiewicz/. Gurnas, kość wypukła. Gurneti toczyć się, kaczać, spadać zgóry. **Gustis** stąd, iszgustis przełknięcie stąd nazwisko Gustis. **Guwus**, zręczny włapaniu Gužeti, žu, /wreszczec np. sugujejo weszli z hałasem. **Gūžis**, głowa kapusty/ gužetas, głowiasty /o kapuscie/ — gužta gniazdo; gužineti grać w żmurki. gužtauti gniezdzić się Gužteareti, guž'toti zżymac. [45a] Wyrazy ze Słownika Daukszy. Gwiežtisi, ž'ulosi, ž'ausi, kwapić się; pasigwieži pokwapić się. Ieng v. ing. Ierbea, jarząbek. Iewa, iewara, użwa Igajniuj, wkrótce. **Ilsus**, słaby. Ing, in, i; w, do. Inkilas, v. Awilis, aulis, borć, ul. Inksteti zająć się. Jnkstiras, kleszcz /robak/. **Inkstulis**, zajękliwiec, zajękliwy. Intea, bratowa. **Inus**, sadż, szać / iñei ross./. **Ipatus** szczególny, osobliwy /Hipaciejowski/. Ira, iraj, ir; jest. **Irejas**, sternik. Jrti, sterować, robic wiosłem. Jrkłas, wiosło. Irmedea, mdłość. Irmedeti, mdlewać. Iwajrus, **Iwi-jas** weżkowaty, kręcący się, kręcisty. Izas sopel lodowy, kierka. **Jadra**, odra. — Jaj, jesli. Jaknos, wątroba. Jaukus, i, v. sumišis. Jawkta /jungkti/ rzemien do przywiązywania wółu do jarzma. **Jau-nas** młody /stąd imię Jaunius, Jaunutis/ Jaunamartea pani, młoda. jaunaweadis nowożenieć. Jau-nasaj, pan młody. Jaunauti, płocho się obchodzić. Jegti, g'u/o/, g'av znać cokolwiek, nuojega, znowca. Jegimas, znanie. **Jetis**, grot strzała spis żołnierski /cnf. Velites łac./. Jetinis, grot mający; jetinikaj/s/, spisnicy/k/. Jiemus, jiemingas, bierny. Justi, jundu/o/, judav, poczynac wzruszac, burzyć się. **Judis**, ruch /sujudis, rozruch/. Judra, trawa we lnie; Judreatea, rzeżucha. Junkłas v. Junkikłas, wab', nęta. juodimas, nić czarna. Juot, owszem, nawet, Juoteasgi, owszemże. Iuršta/u/s, brudny, mętny, nieczysty. Jutus, czuły, czujny. Pojutis, czucie. **Kablis**, hak, osęk, kruk /stąd nazwisko/. Kadaj kiedy np. kadaj buwaj, kiedy byłeś. Kadaj ka'd'u, kiedyś to, bardzo dawno. Kadōkoti, gdakać; kadokojmas, gdakanie. Kados, kadu, np. kadu busi, kiedy będziesz. Kadu/o/n-gi, gdyż, ponieważ. Kagienti gęgać. Kaj, gdy. Kajkuomet, czasem. **Kajmas** v. kiemas, kajmea v.

so'd'us. Kajmene/a/, trzoda. Kajn'oti. płatać /plątać też, pajnioti/. Kajnójimas, płatanie. Kajp, kajpo, **kajpomis**, jak. Kajtulis, zapalenie mozgu. Kakti, ku/o/nku, kakav dążyć udawać się dokąd. Kake/a/le/a/ cyc. Kal'edos, kal'edaj, Narodzenie Państkie. Kaleti, lu, le, jaw. [45b] głuszyce. Kalejymas, głuszenie. Kałmogaj, kałamaszka. Kalpokas v. galvokas. Kalstiti v. Kaustiti. Kamuoti, muoju, mavav, dręczyć, męczyć. Kamavymas, dręczenie, mączenie. Kamienis 2. nać. lodyga kartofli. **Kanika** szarłat. Kanikas kredens wiejski. Kapanoties, dyrdzić się. Kapinis, siekanina Kapinis, mogilny. Kapas 1. nagrobek; kapaj mogily. **Kardas** kord /oręż/, odgłos, echo, dźwięk. Kar'daj, dzwiececznie, odgłośnie. Kardinti, zgłaszać. kardinties zgłaszać się, jawić się. **Kardus** dzwieceńny, odgłosny; kardumas, dzwieceńność. Kajrinti draznić. Kajrin'ymas drażnienie. Karka, obsac, łopatka. Karkti, k'u,k'aw dyrdzieć się. Karkymas, dyrdzenie. Karkle/a/s v. Kope't'os. Karksoti, stać nudnie. Karmonas, matelzak w Ewang. 248. Karoblis, korab'. Kar' one/a/, wojna. Karśis, certa ryba Karta/o/klis, flaki książki. /stąd **charta** lać/; Kartu razem pospolem Kas'a, soszka, Kaśkis v. Nieżas. Katil'or'us, **Katilus**, kotlarz /stąd nazwisko Katel/, Katruj, Katrul, Katrur, któreidy. Ka'tukstis, kocię. Kawajtinti, wlec się. Kawaitineti włóczyć się błakać się. Kawajtinimas, wleczenie się. Kauksoti, gawronić. Kavkšeti, szczekać. Kauksojimas, gawronienie. Kiaukszejimas szczekanie. Kiaukszti, szczekac. Kiauksztimas, szczekanie. K'avkutas, luska. Kavs'ti, śstu, stąd ikausav podpilem. Kavšeja szałaban. Kaušinti, nu/o/, isdż zgrzybiale. Kavtimas, dbanię. K'aus-ti, k'autu k'autav,dbać. **Każis**, Kužis 2. v. Kumelis. Keajoti, tułać się; Keajojimas, tułanie się. Keal'olika, kilkanaście. Keal'olikintas, keal'olikis, kilkanasty Keapszeti, ś'u, bić jak małe dziecko. Ke/a/ptuvas, piec do pieczenia chleba. Keaptuvea, piekarnia. **Keapurea**, czapka. Kearas, krzew. Kearuoti, krzelić się, Ewang. 68. Keareti, r'u/o/, r'ejav, mamać czarować; nukeareti, urzekać, omawiać. Kearpeti, nędznić Kearvinti, iść niezgrabnie; kearvinti, chodzić niezgrabnie. Kearvinejimas, chodzenie niezgrabnie. Kearvonas, Karawana. K'eaturis kwadrat. Keatwirtajnis, czworokąt, kwadrat. Kebl'aj, niezgrabnie. Keblinti, isdż jak niedzwiedź' niezgrabnie. Keblineti chodzić niezgrabnie; keblinejimas, chodzenie niezgrabnie. Keblinimas, chod niezgrabny. Kebloti, isdż' niezgrabnie stąd keblujimas, chód niezgr[abny] **Kebtu**, niezgrabno. **Kebtus**, niezgrabny. Kebsoti, siedzieć niezgrabnie. [46a], Kebszeti v. seabszeti, bić jak małe dzieci. Kebuoti igrać, /jak np. dziecko rękami, gmirzyć. **Kedoti**, oju/o/ dojav rozrzuciąć. Kedojojimas, rozrzucanie. Ketoti, oju/o/ rozszerzać, rozkładac, machać. Kesti, kea'tu ketav, pjac, rozszerzać rozportrzeniać, stąd iissikętęs, rozłożysty. Ketojojimas rozszerz /kład/anie, machanie. **Kevealis**, tułacz, włocząga. Kewealo/u/ti v. Kewelauti, tułac się. Kewe/a/lojimas, tułanie się, włoczenie się. Keżeti, žu/o/ pękać; Keżejimas, pękanie. Keżeti eju/o/, ejau, szkalować; Keżejimas szkalowanie. **Kibala** 5, licho /гибель/. Kibeklis v. kablis. Kibi/u/rkštavti v. tuoti v Kibi/u/rkšliti, iskrzyć Ki/u/burkštavimas v. Kibi/u/rkštiji-mas, iskrzenie. Kibi/u/rkštis, iskra. Kiek, ile; kiekaj, ponieważ; kiekas, ili; kiekibea, ilość, ilkość. Kiekierzuoti, cwałac się. Kiek/l/olika, kilkanaście. Kiemas, dziedziniec, chata, np. buwaj kiemi, byłem w gościnie. Kiemineti, gościć. Kieminejimas, goszczenie. Kiem'onea, kmiotka, wiesniczka. Kiem'onis, kmiotek, wieśniak. Kiklikas, kszałcik, obojczyk. Kikoti, hojdać Pakil'a, konew, bukłak. Kil'epas, czekan. Pokilis, uczta. kiloti, dzwigać; kilojimas, dźwiganie. Kiltis, familija. Kimti mstu, mav, chrypieć, krzepnąć; apkimti, ochrypieć, ochrypnąć; ażukimimas, chrypka, ażukimis, ochryply. Kimbti, bu/o/, mo'av, odnasać Modl. 232. Kimbetti v. kabeti, wisieć. Kirbas v. Kajlis, owczynka błam. Kibinea, zmut np. Kibinea raktu. Kirkti, krakac. Kisielis, kisielus, kisiel. Kiszka, goleń. Klajdea, błąd, fałsz Klajdus, obłedliwy. Klajdunas, błakacz, tułacz. Klajkus, trwożliwy żałosny, trwożący, Klajkastis, trwoga. Klajkinti, trwożyć. Klasta zwada. Paklajko, trwożno zostało. Klausus, v. Klaūzadus, posłuszny n'aklaużada, łajdak, niesposłuszny. Kleabearis, klepadło. Kleabeti ruchać się, byc powolnym. Kleabea(i, ie)nti, st(p)ukać, kołatać. Klejka v. klej-kea, szkapa. Klesti, 't'u, v. klesteti, 't'u gęścieć. Klesteti biczawać, chłostać (хлестать). **Klest(ej)ij(y)-mas**, zgęszczanie się. Klestimas, biczowanie. Klestumas, gestość (w liściach drzew). **Klestus** gesty np. klestus łapaj me'd'o, geste lis'cie drzewa. Kliedeti, błądzić w chorobie, mieć manią, gachować, chodzic błądząc w nocy, stąd kliedejimas błądzenie, manija, gachowanie. Klijas, klej, karuk. Kli-uoti kleić. Klikti, klikatъ. Klimpti, grząnąć. Klineti, klinować. Klingea, klamka. Klantis 7. skała, opoka. Kripti v. **Klipti**, pstu, pav. pod. upadać, walić się ubożec. Kliszas, Klivas, Klivis, klibas, kulawy, krzywonogi. Klivinti klivineti, iść, chodzic kulawo. **Kłodas**, warstwa, paklodea, prześcieradło. Kłustineti scieać kłustimas, sciełanie. Kłotas, kłotinis, słany, ślanieć. [46b] Klu-diti terafić zaczepic (gabać). Kludimas trafienie. Kluga, wić. Klukinti, boić. Klukseti pilwie, kruczeć w brzuchu. Klumbeara(i, ie)nti, stukać. Kłumbinti, klumbineti, iść, chodzic stukając. Kłum-

pa, klumpinea, klumpuma, mielizna, błocko. Klumpu, grzązko. Klumpus, grzązki. Klupuris v. Z'upsnis szczubiec, szczypta. Kl'urkseti, krerać. gearvea klurk'sa, żuraw krera. Kl'utea, Klutis 7. v. Kl'autis 7. przeskoda, zaczepka, zawada. Kn'agas, wrzaskun. Knajbiti, dłużbać. Knajbimas, dłużanie. Knak(p)sojav otistąć. Knatas, knot – knaukseti, wrzeszczeć. Kneazeti, gruchotać się. Kneazinti, gruchotać. Kneażejimas gruchotanie się; kneazinimas gruchotanie. Kneboti, peckac się: knebojimas peckanie się. Knekšejimas v. Kn'aukšejimas. Knekseti v. Kn'avkseti: Kne(i)binis, kunszt. 2. Kniboti, dłużbać. Knibojimas dłużanie. Kniebti, kniembu, arba, bstu, obwisiąć, upadac (cnf. *Nimbus*). Kniebimas obwisienie, opadanie. Knirkti, k'u(o) skwierczeć. Knisti, knintu arba knitu v. kniteti, tu(o), dokuczać. Knitejimas, knitimas, dokuczanie. Atsiknoti (od knoti), odstać, odlupic się. Kn'okti, krzyczeć, wrzeszczeć. Kn'okimas, krzyczenie, krzyk, wrzask. Kn'oklis krzykała, wrzaskun. Knopa, gryf u podkowy. Knopinti, knopineti, isdż', chodzić potykając, paknopstomis, potykając. Knopsoti, stać niezgrabnie. Kn'ubti, kn'umbu, bav, padac natwarz, obwisiąć. Kn'ubsoti, nalegać. Kn'ubs'tas, leżący na twarz. Sukn'ugždav, począłem skwierczeć (od kn'ugzti kn'ungzdu). Kn'ugždēti, skwierczec. Sukn'użav, zgruchotałem się od kn'užti kn'unžu arba Kn'užstu.). Kn'užeti gruchotać się. Kn'užinti, gruchotać. Koloti, lżyć, hanbic (szkalowac) Komiti v. Kamuoti, dręczyć, męczyć. Komijimas vel Kamavimas. Kopti, v. lipti. Pe(a)rkoris, od korti, przecharlszy. Korinti, korineti, isdż, chodzić przecharlszy. Kovas v. V'epła gawron. Krajgl'otti, matać, krajgl'ojimas, matanie. Krajteałea, krobka. Krajteałea pinta, kobiałka. Krajtis 2. krobia, wyprawa. Krajpintas v. Keasealis, kobiel, kobiałka, kosz. Kras'a, stołek. Kr'ausegi, chrząkać. Kr'avkutas, varlu kr'avkutaj zpowietrza massa jak kwaszanina. Kravpas, chropawy, chropowaty. Kr'avsis brzeg morski i kravtis,... Kreajda, kreda, kreta Kreajwokśl(n)is, krzywak. Kreap'sea, skrzynka, kreapśis, kosz. Kreasnus, zsiadły, krępy. Kreašeti, krzepnąć. Kreasumas zsiadłość, krępość. Krijas, rondo. Krikta, krzyczec (o kaczce) Krikle, Cyranka. Krihuoti, wahać się. Kriławimas, wahanie się. [47a] Krimselea, chrząstka. Kr'ogas, chrapka. Kr'oguoti, krótki, krokšti, chrapać. Krógavimas krókimas krókštimas, chrapanie. Kr'oglis, chrapkę mający. Kr'okūlis, młotek. Kropti, okpić, okpiewać. Krumas, krzew, krzak, kierz, lm. krumaj, chróśniak, knieja, krzewina. Kruminas, chrościna, krzewina. Kruminis, chrościany; Kruminis duntis, trzonowy zab. Krumplis, kłykcie, przegub u palcow. Krumpl'uołtas, kłykciaty. Krumslis, gruzel. Kruñas, dychowica, chrapka. Krunuoti, nuju, kaszlać, dychawicznieć. Krunklis v. Varnas. — Krunkšti, krunkštauti krztusic się, krztunić, chrachać. Kru(o)ntas, brzeg. Krupti, mpu, upav, koleć, tężać, stać się niezgrabnym. Krusnis 7. kamionka, kupa kamieni. Krušinis jablecznik 2. — Kubil'us v. Kubil'or'us będąnarz (cnf. wies' Kubilunaj). Kubris 2. grzbiet kark. Kudra, błocko, muł, szlam. Kujas młot. Stulbis v. kujnas. Külimas, trawa przeszloroczna na wiosnę. Kulipka v. riduolea, kula. Kumpa, obłak. Kumpti, podupadac. Pakumpti podupaśdż. Kun'aveajkti, znieważać. Kundea mól Kunigena, Księdzowicz. Kunka, klamra. Kunkułas, wrzątek, bąbe(o)l, banka na wodzie; kunkułoti, kipiec. Kuntas v. swaras, funt Kuntripołas, kontrypał, cyna przednia. Kuodis, dzierlatka. Kuoja, płoć, płotka. Kuokas, kręgiel, buława. Kuokšta, kosm. kuo, ku, im, czem; Kuo-tuo, czemtem Kuopa, gmin, pospółstwo, zgielk, natłok (stąd łac. *populus*, stąd święto Kupalo). Kuopti przątać, czysći. Kuoras, wieża, baszta. Kuosa, kawka. Kupl'aj, bujnie. Kuplumas, bujność. Kuplus, bujny. Kupra garb (stąd nazwisko *Kupris*). Kupris, garb mający. Kupsta, kupa. Kosm, kopiec. Kupstuoti, burzyć się; Kupstavimas burzenie się. Kurkea, indyczka; Kurkinas, indyk; kurkitis indyczę; Kurkitur, gdzieindziej sukuštav, zacząłem szeptac Kušteti, szeptać. Kuštinti, dogryzać, dojadać kasać. Kutouti kutcerować, barwic szatę. Kusti, sstu(o), stąd żiewe(a) kusta unt me'd'u, kora przystaje do drzewa. Kutealoti, łaskotać, lechtać. K'utinti, isć powoli. Kutriti, kutrinti dokuczać. Kuweti v'u(o) vejav, wstydzić się, kojać się, pokutować, żałować za grzechy (stąd może łot. *Kuwento klasztor*). Kuwejimas, wstydzenie się. Kuwekseti, kwilić się. Kuvis 2.v. Sarmata, wstyd. [47b] Kwakseti, kwokać. Kwarašiti batożyć. Kwarma v. taisituvas, forma. Kwaršinti v. Pikrintisi, przykrzyc się. Kwatotisi, porskać smiecham, smiec się zbytocznie. Kwearkšlea, kwolzka. Kwepuoti, dyszeć, Kwieślis, przyzywacz zaproszonych.

[4.] *Vocabularum Lithvanico-Germanicum et germano – lithvanicum...* 1730. Halle.

Iš F. V. Hako išrašyta daugiau kaip tūkstantis keturi šimtai septyniasdešimt žodžių (60–67 b): Abbejeip, beyderley; Abbejets, beydes; abbejey, beyderbey adv;

Akkies-Wokas, o, Angenlied; Akkies-Wyzdis, džio, augapfel; auklas móze od auka; Andaj; Ankstybas i Ankstiwas, Annot wie dort; Antaj, dorten adv. monstr.; Ap-dangałas, ḥo die Kleidung cnf. toga, lat. ir t. t. Prie kai kurių žodžių pridėtos įvai-rios pastabos, pvz.; Erytis, cio ein Lamm (Lammazwierz w Ameryce) (61a), Kam-mara ros Kammer, pro Kambala od kamba, kampus (61b), Prakartas, to, eine Krippe (u nas Prakartis) (63a) ir kt.

[5.] Nektóre frazesi polsko-zmudzkie [kai kurios lenkiškos-žemaitiškos frazės].

Tai K. Būgos teigimu ne A. Kašarausko ranka surašyti 34 posakiai (88a – 88b), kuriuos K. Būga paskelbė po kitų išrašų¹⁰, pvz.: Kad stroks, tūkart pri Diewa – Gdy trwoga, do Boga; Yra taj garbie ant garbiu, turieti ležuvi už dantu – Jest to cnota nad cnotami, trzymać język za zębami; Garbie ysz patjis burnas, atsyduod – Propria laus sordit ir t. t.

[6.] Wyrazy Zmudzko-Litewski [žemaitiški-lietuviški žodžiai].

K. Būgos nuomone taip pat ne A. Kašarausko užrašyti, bet i jo rankraščius (89a – 95b) patekė skirtingų pošnekčių (žemaitiškos ir aukštaitiškos) kažkieno už-rašyti žodžiai. K. Būga juos iš eilės paskelbė, pridėjės numerius (iš viso 248)¹¹. Štai keletas pavyzdžių iš pradžios (98a): Inumis – Kumpinikas, Gasznus – puy-kus, Pakażnas – walnias, Skanu – gardu, Wins szuka – wienas puncziosi, Pako-jes sukabinti – abudu supunczioti, Saykint – wiest prisiegon, Preykszus – Už-kuris ir t. t.

Taigi A. Kašarauskas yra darės žodžių išrašus iš įvairių šaltinių ir kai ką [5, 6] iš kitų gavės. Spėjama, kad jo iniciatyva buvo kažkieno nurašytas J. Pabrėžos vei-kalo „Taislius auguminis“ vardynas, kurį jis paskui yra turėjęs savo rankose¹². A. Kašarausko žodžių sąrašai ir visas jo rankraštis „Litvanica“ yra gausus ir įvai-rus medžiagos lobynas, kurį pravartu dar kartą atidžiai peržiūrėti ir viską, kas per-neapsižiūrėjimą buvo praleista, išrašyti.

A. Kašarauskas, kaip pats sako straipsnyje apie lietuvių kalbos žodynus, ne- ketino imtis leksikografinio darbo, lietuvių liaudies kalbos žodyno rengimo, o pasi- tenkino žodžių išrašinėjimu iš įvairių šaltinių, žodžių rinkinių sudarymu, kurie jam galėjo būti pravartūs, rašant apie lietuvių kalbą, ir kurie buvo prieinami jo draugams bei pažystamiems. Vis dėlto mūsų laikus pasiekė žinia, kad A. Kašarauskas pasi-reiškė kaip rusų – lietuvių kalbos žodyno sudarytojas. Apie šį jo darbą buvo rašo-ma spaudoje. Antai „Tėvynės sarge“ (1896 m. 11 sas., p. 21–22) Vaižgantas kre-pesi į visuomenę, ieškodamas A. Kašarausko rusų-lietuvių kalbos žodyno:

[21] „Kamę yr „Maskoliškai-Lietuviškas žodynas“ kunigo Ambr. Kossarževs-ki?“

Vyskupo Motiejaus laiką Žemaičiūs galėtumem prilyginti prie Adomo Mic-kevyčės laiko Vilniuje; kaip če teip te apsireiškė didelis literaturiškas judėjimas. Dvasiški ir svetiški žemaičiai rankčiomis mokinios ir rašė. Daug jų veikalų atspausta,

¹⁰ „Tauta ir žodis“, kn. I, p. 367–368.

¹¹ Ten pat p. 368–371.

¹² Apie tai paininformavo Lietuvos TSR Valstybinės respublikinės bibliotekos rankraštyno vedėjas S. Skrodenis, remdamasis vienu ten esančiu rankraščiu (PR 136).

da daug pasilieka, kažin kamę, o juk metas jiems išvysti saulės šviesą. Štai girdžiu, jog garsus mokytas vyras, sūnarius Archeologiskos Draugystes kunigas Ambražiejus Kossarževskis arba, kaip žemaičiei ištaria – [22] Kašarauckas (1822–1880), kurio rankraščių keletas tomų randas Kauno seminarijos knigynę, turėjės parašęs maskoliškai-lietuvišką žodyną lyg žodžio (pastarojo) „ogončiki“. Po ištremimo jo iš Varnių, kamę buvo Moderatoriumi Rokytų klioštoriuje, 1863 m. į Siberiją, jo knigynas kliuvės gentims Pavandenio parakvijoje; jie užlaikę klebonijoje, kamę tas žodynas buvęs da 1883 [?] metūse, o prapūlęs tarp 1872–1883 metų. Pas ką atsirastų, prašome pristatyti par rankas ar tiesei i „Tėvynės sargo“ redystę, kuri rodžei igys jį“.

Kiek vėliau apie šį ir kitus žodynus buvo teiraujamasi lietuviškoje amerikinėje spaudoje:

„Kur lietuviszki žodynai?

Isz žodynų lietuviszkos kalbos iszėjo tiktais Nesselmano, Kurszaicchio ir Miežinio; svarbus žodynas Juszkevyciaus vis dar spausdinasi Petrapilėje. Bet kur kiti? Zinoma jukgi, kad Dijonizas Poszka paliko žemaitiskai-lietuviszką žodyną, parašyta iki litarai P. Paliko teipgi Pocker (žodynus: lietuviszkai-lenkiszka ir lenkiszka-lietuviszką), Kajetonas Niezabitowskis (lietuviszkai-lenkiszka), kun. Sutkeviczius, L. Ivinskas (žemaitiskai-lietuviszką), Simonas Staneviczius (žemaitiskai-lenkiszka), kun. Kosarzauckas ir M. Akelaitis (tas du: lenkiszka-lietuviszką ir sulygintini lietuviszką). Raszo, kaip girdēti, lietuviszką žodyną p. P. Kriauciuinas. Apart tą dideliu žodynų, kiek gi atrasime maž žodynelių, kuriuos raszē ir raszo del savęs kiekvienas mylētojas lietuviszkos kalbos. Bet kur jie...?

Kun. Kosarzaucko maskoliskai-lietuviszkas žodynas dar 1883 m. buvęs Pavandenio parapijoje pas gimines, bet dingo. Dijonizo Poszkos žodyną 1858 m. turėjo pas savę Vincas Bialozor. Akelaicchio žodynai prapuołė Paryžiuje. Gal juos laiko Želmens draugystė? Kun. Sutkevicziaus lietuviszkai-lenkiszkas „žodinikas“ guli badai Vilniaus visatiniame knigyne.

O kur kiti?

Reiktų mums juos visus sujieszkoti.¹³

A. Kašarausko žodynas per spaudą buvo ieškomas ir vėliau¹⁴, bet iki šiol jo nepasisekė rasti. Tad šiandien sunku apie ji ką nors tikra pasakyti. Tik spėlioti galima, kuriam tikslui A. Kašarauskas sudarinėjo rusų-lietuvių kalbų žodyną, kai pats rašė, kad pirmiausia reikalingas lietuvių-lenkų žodynas. XIX a. pirmoje pusėje madingi buvo lenkų-lietuvių ir atvirkštiniai žodynai, o rusų kalba lietuvių leksikografijoje buvo dar naujas reiškinys. Vienas iš pirmųjų apie rusų kalbos įvedimą į sudarinęjamą lietuvių kalbos žodyną galvojo Kazanės universiteto klasikinių kalbų katedros profesorius A. Ugianskis (1816–1870), tardamas, kad lietuviai ir lenkai pakankamai moką rusiškai, kad rusams lenkiški atitikmenys svetimi ir kad lietuviškas-rusiškas žodynas galėtų būti išleistas valdžios lėšomis¹⁵. Galima manyti, kad A. Kašarauskas, būdamas plačių interesų ir erudicijos žmogus, dalyvaudamas rusų Vilniaus archeologinės komisijos ir Kauno statistikos komiteto darbe, rašydamas rusų spaudai botanikos ir kitais klausimais, mokėdamas lenkų, vokiečių ir

¹³ „Tėvynė“, 1898, p. 250.

¹⁴ Žr. „Žinyčia“, 1901, Nr. 1, p. 154.

¹⁵ „Tauta ir žodis“, kn. VII, Kaunas, 1931, p. 330.

prancūzų kalbas, turėjo gerai pramokti ir rusiškai. Tam tikslui jam ir kitiems lietuviams intelligentams turėjo praversti rusų-lietuvių kalbų žodynus. Žodynas turėjo būti verstinis, nes tokį žodyną, pasiėmus pagrindu kokį nors rusų kalbos žodyną, galima lengviausiai ir greičiausiai sudaryti. Neturint rankraščio ir neradus kitų duomenų, neįmanoma ką nors pasakyti apie rusiškosios žodyno dalies šaltinių. Kad A. Kašarauskas domėjos kitų kalbų žodynais ir jų ieškojo, matyti iš vieno L. Ivinskio 1860. III. 15 d. laisko nežinomam asmeniui, kuris prašomas parūpinti „genialiam lyginamosios žemaičių kalbos tyrinėtojui“ A. Kašarauskui kitų kalbų žodynų.¹⁶ Lietuviškai žodyno daliai A. Kašarauskas galėjo panaudoti iš įvairių šaltinių išrašytus bei iš liaudies kalbos užfiksuotus žodžius. Tam, tur būt, iš dalies ir tarnavo jo lietuviškų žodžių sąrašai. Gal A. Kašarauskas, rengdamas rusų-lietuvių kalbų žodyną, turėjo prieš akis ir mokslo interesus. Jis plačiai rašė lenkų spudoje apie lietuvių kalbos reikšmę lyginamajai istorinei kalbotyrai, iš S. Mikuckio, į kurį jis dėjo dideles viltis kaip į lietuvių kalbos žodyno sudarytoją, turėjo žinoti, kad ir rusų kalbininkai I. Sereznevskis, F. Fortunatovas, J. Šachmatovas ir kt. domisi lietuvių kalba ir laukia žodyno, iš kurio galėtų susipažinti su lietuvių kalba. Ir tai A. Kašarauską galėjo skatinti sudaryti rusų-lietuvių kalbos žodyną, kurio rankraštis baigėsis žodžiu „ogonščiki“.

Rusų-lietuvių kalbų žodyno rankraštis yra vienintelis žinomas A. Kašarausko pradėtas sudarinėti žodynas. Kaip žodyninkas jis turėjo progos ir daugiau pasireikšti, nes Vilniaus knyginiinkas ir leidėjas Zavadskis siūlės jam parengti sutrumpintą Bobrovskio lotynišką-lenkišką žodyną. S. Kašarauskas, atsidavęs gamtos moksliams, nuo to pelningo darbo atsisakės.¹⁷

Be minėtų leksikografinių darbų (žodžių sąrašų, rusų-lietuvių kalbos žodyno), A. Kašarauskas pasireiškė kaip lietuvių leksikografijos istorikas, parašės mūsų cituotą straipsnį apie lietuvių kalbos žodynus, kuriame labai trumpai paminėti beveik visi svarbiausi mūsų žodyninkai nuo XVII a. pradžios iki XIX a. galo. Domėdamasis kalbotyra, sekdamas lingvistinę ir kitokią spaudą, bendraudamas suano meto filologais, veikėjais ir kitais šviesuoliais (M. Valančiumi, M. Akelaičiu, L. Ivinskiu, K. Daukša, S. Mikuckiu ir kitais¹⁸) Kašarauskas turėjo žinių, kas padaryta ir daroma lietuvių leksikografijoje.

Straipsnio pradžioje išvardinti Lietuvos leksikografai, būtent: S. Daukantas, K. Nezabitauskas, J. Juška (Juškevičius), A. Ugianskis, M. Akelaitis (Akelevičius), L. Ivinskis, K. Daukša, M. Miežinis (Miežitavičius), S. Prialgauskas, A. Juška (Juškevičius); pats pirmasis žodyninkas K. Širvydas ir nesenai mirę S. Stanevičius, D. Poška (Paškevičius), D. Sutkevičius ir J. Pabrėža (kaip botanikos žodžių rinkėjas). Iš mūsų literatūroje minėtų bei minimų veikėjų, norėjusių bei mėginusių dirbti leksikografinių darbų, nieko nekalbama apie A. Butkevičių, L. Uvainį, J. Platnerį ir kitus, kurių leksikografinė veikla bus buvusi nežymi arba platesnio garso nesukėlusii A. Kašarausko laikais.

¹⁶ „Tauta ir žodis“, kn. VII, Kaunas, 1931, p. 342.

¹⁷ Prof. A. Dambrauskas, Kun. Ambroziejus Kašarauskas (1821–1882). — „Tauta ir žodis“, kn. III, Kaunas, 1925, p. 234.

¹⁸ Plg. „Tauta ir žodis“, kn. III, p. 234.

Iš Rytprūsių žodyninkų A. Kašarauskas straipsnio gale mini Haką, Ruigį, Milkų ir Neselmaną. Pirmieji du pateikę tik nedidelę leksikos dalį, santrauką, o Ne selmanas sudaręs gana didelį žodžių rinkinį, tačiau neapimantį nė pusės lietuvių kalbos turšt. Nieko nekalbama apie Rytprūsių rankraštinius lietuvių-vokiečių ir atvirkštinius žodynus, ypač apie išsiskiriantį liaudies kalbos bei tautosakos turtais J. Bradovskio dviejų dalių žodyną, kuris minimas spausdintuose Milkaus ir Neselmano žodynose.

Nors palyginti su kitais šaltiniais, mininčiais lietuvių kalbos žodynus, A. Kašarauskas beveik nieko nauja nepaskelbė, tačiau pats žymiausiu mūsų leksikografų paminėjimas ir trumpos pastabos apie kai kuriuos žodynus yra vertos dėmesio, tyrinėjant lietuvių leksikografijos istoriją.

Susipažinus su A. Kašarausko veikla lietuvių leksikografijos srityje, galima padaryti šias išvadas. A. Kašarauskas nepaliko didelių leksikografinių darbų, žodynų, kurie būtų labai reikšmingi lietuvių leksikografijai. Kaip svarbiausi darbai buvo paminėti žodžių sąrašai, bandymas sudaryti lietuvių-rusų kalbų žodyną ir pastabos apie lietuvių kalbos žodynus. Vis dėlto, turint galvoje ano meto lietuvių leksikografijos padėti, nedidelį būrį žodyninkų ir sunkias jų darbo sąlygas, A. Kašarausko leksikografinė veikla darosi daug reikšmingesnė, nekaip iš pradžios atrodo.

A. Kašarauskas į lietuvių leksikografiją įnešė naujų idėjų bei sumanymų, kurie, kad ir liko nerealizuoti, palaikė ir stiprino pastangas turtinti lietuvių leksikografiją naujais darbais. Tai liaudies kalbos žodyno idėjos propagavimas, asmenvardžių, vietovardžių ir terminų žodynų sudarymo reikalo kėlimas.

A. Kašarauskas palaikė, gilino ir vystė leksikografinių sąjūdžių, kuris ēmė reikštis Lietuvoje nuo XIX a. pradžios ir kurio pagrindinis uždavinys buvo parengti įvairių lietuvių kalbos žodynų, turėjusių tarnauti lietuvių kalbai mokytis, literatūrinei kalbai tobulinti ir lietuviškai literatūrai kurti. Jis matė, kad žodynų rengimo darbas eina labai lėtai, kad jėgos negausios ir išblaškytos, tai stengėsi palaikyti leksikografinių darbų, telkti jėgas ir skatinti kitus bendromis jėgomis parengti didelį lietuvių kalbos žodyną.

A. Kašarauskas surinko iš įvairių šaltinių nemaža medžiagos, kuri praturtino K. Bügos, didžiojo „Lietuvių kalbos žodyno“ ir kitas kartotekas ir dabar panaudojama leksikografijos tikslams. Ypač vertingi yra jo išrašai iš K. Daukšos ir Jumskio žodynų ir iš liaudies kalbos užrašyti žodžiai, kurių galima rasti visame A. Kašarausko „Litvanikos“ tekste. Išrašai iš minėtų žodynų yra realūs ir tikri liudininkai, iš kurių mes galime susidaryti bent šiokį tokį vaizdą apie dingusius ir iki šiol nesurastus žodynus.

A. Kašarauskas išvardijo bei paliudijo, kokie buvo jam žinomi žodyninkai, ir tuo bent kiek prisidėjo prie lietuvių leksikografijos istorijos duomenų rinkimo, fiksavimo ir perteikimo būsimoms kartoms.

Visa tai įpareigoja ir patį A. Kašarauską irašyti į lietuvių leksikografijos istoriją kaip vieną negausių XIX a. šviesuolių, kurie į gimtosios kalbos žodyną ir gramatiką žiūrėjo kaip į tautos gyvatos kertinius akmenis.